

A HÁROM KENYERES-PAJTÁS

IFJUSÁGI REGÉNY

ÍRTA
GAAL MÓZES

MÜHLBECK KÁROLY EREDETI RAJZAIVAL

BUDAPEST
ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1914.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-94-2 (online)
MEK-12502

TARTALOM

- I. Máli néni kosztosai.
- II. Az özvegy kántorné levele.
- III. Bódiból lakatos lesz.
- IV. Három esztendő nagy idő.
- V. Az első hetibér s még valami.
- VI. Csupa szomorúság.
- VII. Három vándorlólegény.
- VIII. Küzdelem a kenyérért.
- IX. Kifogyott a pénzmag.
- X. Samuka munkát szerez Gazsinak.
- XI. Gazsi ismét tanul, Menyus ismét mesterséget változtat.
- XII. A katonabakancs és az őrmester úr.
- XIII. Gazsi nagy diadala.
- XIV. Menyus a vándorkomédiás.
- XV. Menyus megállapodik.
- XVI. A másik kettő.
- XVII. Lakodalom a nagyvendéglőben.

I. Máli néni kosztosai.

Máli néni az iskola közelében lakott, éppen a piacsoron. Abból élt, hogy apró diákokat tartott a hátsó szobájában. Azoknak adott kosztot, azokra mosott, azokat szidta, ha rászolgáltak; de szerette is, mintha a maga gyermekei lettek volna.

Kényes gyermeket nem fogadott magához, mert ő nagyúri ellátást nem adott a gyermekeknek. A szoba is egyszerű volt. Az asztal kopott és tele tintafolttal, a székek elnyűttek, az ablakfája össze-vissza volt faricskálva. Husz esztendő óta minden kosztos ezen az ablakfáján próbálta meg, vajjon elég éles-e a bicskája. Egy-egy név volt belevésve, melyet onnan sem Máli néni, sem a vén Zsuzsa, a mindenes cselédleány, lesurolni nem tudott.

Két vaságy is volt a szobában s egy vén fakanapé, melyhez hasonlót csak faluhelyen készítenek ma. Mikor Máli néni vette, akkor tele volt pingálva virággal, most már oda a virág róla, de azért ülni is, hálni is lehet rajta. Már pedig az ilyen bútordarab arra való, hogy üljön vagy háljon rajta a diák, nem arra, hogy egész nap a virágjait bámulja.

A Máli néni kosztosai arra is használták a kanapét, hogy táncoljanak rajta. Így a virágoknak okvetetlenül el kellett pusztulniuk.

Vala pedig Máli néninek három darab kosztos diákja. Egy faluból hozták egy szekéren, s egyszerre rakták le őket s egyszerre is bízták a Máli néni kezére, aki ugyanabból a faluból került a városba, mikor a megboldogult férje urát bevették a vármegyéhez hajdunak.

Az egyik fiu az özvegy kántorné fia volt. Ezt Gáspárnak hívták; a másik a fazekasé, ezt hívták Menyhértnek; a harmadik a kovácsé, ezt hívták Boldizsárnak. Gáspár cingár volt, finom arcú, nagy fekete szemű; Menyhért hirtelen szőke, csontos és nagyra nyúlt; Boldizsár fekete, mint-ha szénport evett volna mindig és erős, mint egy növendék tulok. Ő evett a legtöbbet a pajtásai közül s a vékony-pénzü Gáspárt még a saját vére árán is megvédte volna bárki ellen.

Máli néni azt mondta az első este, hogy a két ágyba Menyhért és Boldizsár fekszik (mert ők három pengőforinttal többet fizetnek), a kanapéra pedig Gáspár.

Ekkor Boldizsár kijelentette, hogy ő azt nem engedi meg, mert a kanapén ő akar hálni. Az ő ágyába feküdjék Gazsi. Menyhért sem akart rosszabbnak látszani, mint Boldizsár; ő meg erősködött, hogy csak azért is az ő ágyába feküdjék Gazsi, ne a Bódiéba.

Bódi és Menyhért emiatt még aznap este összevesztek, hajbakaptak s minekutána Bódi legyűrte pajtását a földre, leszorította a két kezét s így szólott hozzá:

- Ha neked kedves az életed, esküdjél meg, hogy többé nem akarod a te ágyadba fektetni Gazsit!

Máli néni hagyta a fiukat verekedni. Husz esztendő alatt sok mindenféle verekedésben tett ő már igazságot, de még ilyen fura oka egyik verekedésnek sem volt. Gazsi úgy oldotta meg a kérdést, hogy két hétig feküdt a Bódi ágyában, két hétig a Menyuséban. Bódi pedig úgy oldotta meg, hogy este ő lett leghamarább álmos, lefeküdt a kanapéra s ilyenkor Menyus kénytelen volt az ő ágyát foglalni el.

Ha pedig Bódinak a hetivásárok alkalmával holmi ennivalót küldött be az édesanyja, hát Gazsinak le kellett ülnie az asztalhoz s addig nem volt szabad fölkelnie, míg mindent fel nem faltak. Menyus is kapott belőle, de a legjobb falatok Gazsinak jutottak.

No az igaz, hogy a vékony kis legényke meg is érdekelte, hogy a pajtásai ilyen nagyon szerették s kényeztették. Olyan gyöngéd volt, mint valami leányka.

Mind a kettőnek megcsinálta a dolgozatát. Mind a kettőt lerajzolta. Ő csinálta a papiroshajót, a sárkányt; kieszelt ezerféle furfangos játékot. Mindenre kész volt, amire pajtásai felszólították.

A két másik bumfordi pedig, ha veszekedett: ez mindig csak azért történt, mert egymáson akartak túltenni a Gazsi iránt való szeretetben.

Máli néni csak csodáját látta. Ha a Bódi tányérjára nagyobb darab húst talált tenni s a Gazsiéra kisebbet: a nagyobb darab villámgyorsan odaröppött a Gazsi tányérjára; Menyus a tésztával cselekedett hasonlóan. Szegény Gazsi utoljára kezdte magát szégyenleni a néni előtt.

- Neked muszáj sokat enned! - parancsolta Bódi, - mert te sovány vagy, mint a keszeg, s én megfogadtam anyádnak, hogy gondodat viselem.

Egyszer egy kamasz fiú Gazsit meglökte az utcán s a vézna fiucska elesett.

Bódi és Menyus, mint két komondorkölyök, úgy esett a fiúnak s valóságos utcai zűrzavart csináltak. Még a városszolga is odajött s a két imposztort be akarta kísélni, de Bódi intett Menyusnak s a következő pillanatban már üthette a városszolga bottal a nyomukat.

Az iskolában úgy hívták őket: *kenyerespajtások*. A tanár pedig azt mondta:

- Napkeleti három király.

Aznap este Menyus így szólt pajtásaihoz:

- Hát ha belőlünk igazán három király lenne?

- A te fejedre apád agyagból csinálna koronát - veti oda Bódi, - az enyémre apám vasból kovácsolna. A Gazsié lenne aranyból.

Menyus addig kérte Gazsit, míg lerajzolta mindhármukat királyi pompában, koronás fejjel. S habár akkor este savanyú krumplit vacsoráztak, mégis királyi álmokkal játszott a lelkük.

Oh, aranyos álma az ifjú léleknek, milyen bűbajos színekkel tudod te a jövőt festeni! Hadd ragyogjon a három fiucskának a fején a korona! Míg ott ragyog, addig boldogok.

II. Az özvegy kántorné levele.

Májusban történt, hogy Gazsi levelet kopott hazulról. Szép öreges verébfejű betűkkel volt írva. Gazsi úgy örvendett, hogy egészen belepirult, mikor Máli néni átadta neki a hazulról jött levelet.

A levél nagyon szomorú volt.

»Édes, szeretett fiam, Gazsi, én az Úristentől minden jót kívánok neked, jobbat, mint reám mért ő Szent Felsége. Mert én, édes fiam, már február óta csak úgy tengek-lengek a világon. De azért te ne búsulj, mert aki a fűszálnak erőt ad, ha a szélvihar tépi a nagy-erős fákat, megőriz engem is. Te csak tanulj szorgalmasan, édes kicsiny fiam, én egyetlen reménységem, én vigasztalásom, mert a szép észbeli tehetség, ami neked vagyon, Istennek különös ajándéka. Erigy el, édes fiam, a főtisztelendő gvardián úrhoz, a minorita-atyák kolostorába s kérd meg szépen, hogy az apádurad kedvéért ne átaljon reád jó szemmel nézni s ha miben tudna, hát legyen neked segítségedre. A te apád tanuló társa és jó barátja volt néki. Ha engem birnának a lábaim, elmennék én, akár gyalog is. Mondd meg, lelkem fiam, ezt is szépen, illedelmesen.

Hogy te egészen árván ne maradj, arról gondoskodni fog a jóságos Isten, kinél vagyon a földi dolgokban a segítség, mennybéli dolgokban a reménység. Én pedig alázatos lélekkel és áhítatos szívvel imádkozom érted.

Ez volt abban a levélben írva, melynek Gazsi olyan nagyon örvendett. Mikor pedig elvégezte, hát omlottak a könnyei.

Bódi kiment az udvarra s ott törölte meg a szemét. Menyus elkezdett egy csomó ostobaságot mesélni, hogy Gazsit jó kedvre hangolja.

Ezalatt Bódi odament Máli nénihez s kérte, hogy menjen be és vigasztalja Gazsit, mert Gazsi erősen sír, szomorú levelet kapott az anyjától.

Már az igaz, hogy vigasztalni csak az asszonyok tudnak. Az asszonyoknak a szíve lágy az örömben s erős a szenvedésben.

Máli néni ezer szép, okos példát hozott fel az életből arra, hogy a doktorok sem tudnak mindent s hogy még a halálos betegek is hamar meggyógyulhatnak. Aztán nyomban a minorita gvardiánra tért át, aki olyan jó ember, mint a falat kenyér s bizonyára meg fogja őt vigasztalni.

Menyus rákönyökölt az asztalra s mindig ezt hajtogatta:

- No látod!... Én is mondtam neked!

Pedig ő egész más dolgokat mondott.

Bódi megfogta pajtását a gallérjánál fogva s kivezette a szobából.

- Neked ne járjon a szájad örökké, Menyus! Ne szólj közbe, mikor Máli néni beszél. Láttad, hogy már nem sírt Gazsi s mihelyt te belekotyogtál, ott volt megint a könny a szemében.

- De mikor úgy sajnálom!

- Mintha én nem sajnálnám! Erigy te... te!...

Megint kicsibe mult, hogy hajba nem kaptak amiatt, hogy tulajdonképpen melyik is sajnálja jobban Gazsit. Aznap este nem volt vidám beszélgetés a kis udvari szobában. Bódi már a tanulás alatt elaludt nagy kedvetlenségében. Menyus a latin gyakorlat helyett kenyérbélből egy nyulat gyúrt s Gazsi lehajtotta fejét a tenyerébe.

- Látod, Menyus, az én fejemre már rákerült az aranykorona helyett a töviskoszorú... És én ezt tudtam. Nekem valami belső hang azt súgja, hogy még sok szerencsétlenség fog érni.

- Az pedig nem igaz... Nem! - pattant fel Menyus. Nagy elkeseredésében az asztalhoz vágta a kenyérbélből gyúrt nyulat s az nagyot ugorva, éppen az alvó Bódi orrahegyére koppant.

- Ki az?... Mit akar?... riadt fel Bódi. Aztán megpillantotta a kenyérbél-nyulat. Hát ezt ki csinálta?

- Én csináltam - mondá Menyus.

- Ejnye be nagyszerű! Nézd meg, Gazsi, úgy-e pompás?

- Bizony nagyon jól sikerült.

- És ezt te csináltad, te fazekas?... No lám, azt hittem eddig, hogy semmit sem tudsz; most már másképpen áll a dolog.

- Már miért állana másképpen?

- Úgy, hogy belőled szobrász lesz és Gazsiból híres festő...

- És belőled? - kérde kíváncsian Menyus, aki majd elolvad a dicsérő szavaktól.

- Belőlem?... Hát ha tudni akarod, azt is megmondom... belőlem lakatos lesz és punktum.

Ettől a naptól kezdve Menyus egyebet sem tett, mint agyagból gyúrt, formált macskát, egeret, kutyát, embert, lovat. Az év végére pedig alig tudott kimászni az osztályból, úgy elhanyagolta a tanulást. Pedig nem volt ostoba fiú, de az a *szobrász* név folyton a fejében motoszkált.

Gazsi nem vette oly komolyan a *festő* nevet. Neki fontosabb és sürgetősebb dolga volt. Elment a gvardián úrhoz az édesanyja szomorú levelével s szépen, illedelmesen kérte, hogy ne feledkezzék meg róla.

A gvardián úr szép kövér, piros arcú, kékszemű úr volt. Megveregette a fiú vállát s első kérdése is az volt:

- Aztán tudnál-e te ministrálni, édes gyermekem?

- Tudok, főtisztelendő atyám!

- Akkor rendben vagyunk. Holnap reggel félhétkor légy a sekrestyében.

Míg Gazsi benn volt a kolostorban, a két kenyerespajtás ott állott az ajtó előtt s arra fogadtak, hogy Gazsi jó hírrel fog kijönni.

A fogadást tulajdonképpen egyik sem vesztette el, mert mindakettő azt állította hogy jó hírrel fog kijönni. Volt aztán öröm! Diadallal vitték haza Gazsit. Bódi még arra is vállalkozott, hogy ő a hátára veszi, de ebből nem lett semmi, mert hasonló szándéka támadt Menyusnak is, már pedig egyszerre két embernek a hátára nem lehet felülni.

III. Bódiból lakatos lesz.

A kenyerespajtások között Bódi volt a legerősebb fiú s a leggyöngébb tanuló. A tornaórán minden osztálytársát földhöz vágta, az iskolában pedig a legegyszerűbb diák szó, a legrövidebb számtani feladat is őt vágta a földhöz.

Igy az év végén eldőlt a sorsa. Az apja sokkal okosabb ember volt, hogysem megverje; ő pedig sokkal jobb fiú volt, hogysem az apját mindennemű szép ígérettel hitegesse.

- Édesapám - mondta az atyjának, - adjon be engem a Kalapos-utcába ahhoz a lakatoshoz, aki azt a cifra kaput kovácsolta, melyet édesapám is megcsodált. Olyan kaput szeretnék én csinálni.

Ez már derék és becsületes beszéd volt.

- Így hát nem akarsz úr lenni? - kérdezte az apja.

- Nem én, mert ahhoz sok tanulás kell. Én pedig nem tudok tanulni.

A fiú két hónapig segített az apjának a kovácsműhelyben. Annyira vitte a kovács-tudományban, hogy már szép formás szegeket tudott kalapálni, sőt lovat is patkolt. A kezébe jól illett a kalapács; a szikráktól, melyek a tüzes vasdarabokból kipattogtak, nem félt, s a fuvót szerette nyomni.

Gazsi mindennap elment hozzá a műhelybe. A kis kormos székre leült s nézte, hogyan dolgozik Bódi. Egyszer így szólott hozzá:

- Nekem is jobb volna, ha beállnék valakihez mesterséget tanulni!

- Ugyan már no! A te vékony pálcika-karjaid nem arra valók. Aztán ne hidd ám, hogy könnyű a kalapács. Fogd meg csak ezt ni! Emeld föl!

Odaadott egy nagy kalapácsot Gazsinak. A gyöngye fiú csak két kézre fogva bírta fölemelni.

- No látod!... Te csak pingálj, az nem nehéz. Pingáld le apámat, amint patkolja a szolgabíró úr lovát. Meglásd, milyen szép kép lesz az!

Vasárnaponként eljött a templomba Menyus is. Hétköznapi befogta az apja. Neki is dolgoznia kellett. Agyag volt elég, hát csinálhatott akár egész tehéncsordát. Hanem amikor azt mondta apjának, hogy belőle szobrász lesz, az apja nyomban kivette szájából a kurtaszárú pipát és így szólott hozzá:

- Majd meglátjuk, lesz-e képfaragó. Én csak annyit mondok neked, Menyus, hogy első a mindennapi kenyér, azután jön a szobor és a festett kép.

Ez pedig nagyon bölcsen volt mondva, csak hogy Menyus még akkor nem értette meg.

A három kenyerespajtás vasárnap kiment az erdőbe. Leheveredtek a fűbe, szedret ettek s a jövőről beszélgettek. Menyus előszedte a zsebkendőjéből az agyagteheneket, kutyákat, meg a falusi baktort s a pajtások meg voltak győződve, hogy Menyusból híres képfaragó lesz, de nem híresebb mint amilyen híres festő Gazsiból.

Ezalatt pedig a fák leveleit lengette a szellő, a füvek hátán mászkáltak aranyos hátú bogarak s a napsugár hol az egyik, hol a másik fiú arcára tévedt.

Gazsi nagy fekete szeme fölragyogott, de megint csak szomorú lett az arca, mert arra gondolt, hogy az édesanyja őt többé nem küldheti a városba, mert ami kis nyugdíjat kap, az rámegy doktorra és patikára. Hej, pedig a szíve, a lelke oda húzta. Ott lesz lakatosinas Bódi, ott fog tovább tanulni Menyus, hát ő mit csinál majd itthon?

- Te pedig ne búsulj, Gazsi - vigasztalta Bódi; - mert én tudom, hogy téged az iskolába küldenek. Én azt tudom bizonyosan.

Ennek a Bódinak megint igaza volt, mert a rákövetkező vasárnap a főtisztelendő gvardián levelet írt a Gazsi anyjának. Azt írta neki szép szálkás betűkkel, hogy a fiut ültesse föl egy vásáros embernek a szekereire s küldje el a minoriták kolostorába. Ott kap szállást, is, kosztot is, ha megbecsüli magát.

Gazsi ezzel a levéllel futott Bódihoz, aki éppen mosakodott, hogy a templomba menjen. Ott volt már az udvaron Menyus.

- Én is megyek a városba!... Én is! - kiáltotta nagy lelkesedéssel már a kapuban. - Nézzétek, olvassátok, fiuk!

Bódinak szappanos volt az arca, a keze, ő hát nem vehette át a levelet.

- Olvasd, Menyus! - kiáltotta s Menyus felolvasta az örömdetes levelet.

Ennek a levélnek nagyon váratlan hatása volt Bódira. Mit gondolt, mit nem gondolt: csak átnyalábolta Menyust s a földhöz vágta. Menyus dühösen felugrott, de Bódi újra a földhöz vágta. És bizony megcselekedte harmadszor is.

- Megbolondultál? - ordította elképedve Menyus.

- Én nem, csak nagyon örvendek, s ha én nagyon örvendek, akkor muszáj azt, aki a nagy örömet okozta nekem, háromszor a földhöz teremtenem.

- De hiszen a gvardián úr okozta - vélekedtek Menyus a nadrágját tisztogatva.

- Te olvastad fel s punktum.

- Én hoztam a levelet - jegyzé meg Gazsi; - igazság szerint engemet kellett volna.

- Erigy már!... Ha téged én a földhöz vágnálak, úgy eltörnél, mint a plajbász. Ugy-e, Menyus?

- Igaz, de...

- Gyerünk a templomba!... Délután felmegyünk a Saskőre. Viszek szalámit, kenyeret, bizony még egy kulacs bort is viszek.

A kenyerespajtások így tudtak örvideni a Gazsi szerencsájének! Aki pedig a más szerencsájén örvideni tud, az nem lehet rossz ember. A rossz embernek rossz a mája is, a rossz máju ember tele van irígységgel. Ott fenn a magas Saskő tetején így szólt Bódi a pajtásaihoz:

- Belőletek úr lesz, belőlem nem lesz úr! De én azt mondom, hogy huncut az, aki elfelejti valaha, hogy mi kenyerespajtások voltunk!

Gazsinak mindjárt a szemében volt a könny. Ez a könny pedig azt mondta:

- Én sohasem fogom elfelejteni!

Menyus egy kicsit nekihevílt a két pohárka bortól, amit hamarosan bekapott s így kiáltott fel:

- Ne beszélj számárságot, Bódi!

Ez is csak azt jelentette, hogy nem fogja elfelejteni.

Ez történt augusztus utolsó vasárnapján a Saskőnek a tetején, s a három kenyerespajtás elővette a bicskáját s egy fának a kergébe bevésték ezt a három betüt: G M B.

Ráadásul puha vadkörtét szedtek az erdőben, azt megették s hazáig mind azt énekelték: »Isten áldd meg a magyart!«

Ez pedig olyan, szép, oly megható ének...

IV. Három esztendő nagy idő.

A Bódi apja befogott a szekérbe s augusztus végén bevitte a három fiut a városba. Bódit letette a lakatosnál, Gázsit a minoriták kolostoránál, Menyust pedig beadta Máli nénihez, ő maga természetesen visszament a lakatoshoz, hogy a fiutól elbúcsúzzék.

Bódi ezalatt már felkötötte a bőrkötényt s a műhelyben foglalatoskodott. A gazdája csak nézte. Ő eddig ahhoz volt hozzászokva, hogy az új inasok egy-két napig (némelyek még tovább is) sírnak, aztán lassanként törődnek bele a helyzetükbe. Oly inasa is volt, aki három nap múlva egyszerűen hazaszökött, otthon égre-földre esküdött, hogy ő ezentúl nagyon szorgalmasan fog tanulni, csak ne küldjék a kormos, piszkos műhelybe.

Tetszett a gazdának szörnyen a fiu. De még az is, amint az apjától elbúcsúzott:

- Mondja meg az édesanyámnak, hogy egyet se búsuljon, mert nekem itt jó dolgom lesz.

Ez már beszéd! - hunyorgatott szemével a mester s hatalmasan megrázta az apa kezét.

- Csinálunk belőle embert, Kovács uram!

A kormos műhelyben öt legény dolgozott s Bódin kívül még két inas volt. A mesterrel együtt kilencen voltak. A legények nem igen simogatták az inasgyerekeket s a mester sem bánt velük úgy, mint a himestojással.

Sepertek, vizet hordottak; a boltba, korcsmába szaladtak, vitték az árukat, hozták a vasat. Az eső verte, a hideg szél pirosra marta az orcájukat, szén rakódott a hajukra, kezükre. Olyanok voltak, mint holmi ördögfiókák. Bizony verést is kaptak eleget, de legalább nem éheztek, mert a mester tisztességes eledellel tartotta őket.

Bódi hétköznapi csak ritkán találkozott a kenyerespajtásaival. Egyszer ablakvasakat vitt keresztül a piacon. A diákok akkor jöttek ki. Nem állott meg, pedig szeretne volna látni Gázsit.

Egyszer csak valaki megfogja hátulról a kabátját:

- Hohó, kormos inas, állj meg! Ha így szaladsz, szegény Gazsi nem ér utol.

Menyus volt s a nyomában Gazsi.

Úgy örvendeztek egymásnak, mintha legalább száz esztendeje nem találkoztak volna. A fiuk összecsoportosultak. Azt hitték, hogy valami baj történt; pedig nem történt egyéb, csak az, hogy három jó barát találkozott a piacon: két diák és egy lakatosinas.

Ezt pedig én azért irtam le ilyen apróra, mert ismertem sok diákot, akinek gyermekkori barátjából lakatosinas lett s akik nagyon szégyelték, ha inasbarátjukkal véletlenül az utcán találkoztak.

Pedig aki dolgozik, annak a kezét bárki megszoríthatja akár fényes nappal is, az egész világnak szemeláttára.

Menyus ebben az esztendőben tömérdek anyagot fogyasztott el. Máli néninek három macskáját gyúrta ki agyagból. Nyilván nagyon sikerülhettek, mert a macskák elkezdtek nyávogni, mikor saját agyag-másukat megpillantották.

A fiuk megtudták, hogy Menyus macskákat csinál agyagból s elnevezték: *macskafazekasnak*.

Emiatt szegény Menyusnak elég baja volt, mert hol az egyikkel, hol a másikkal akadt össze s a tanár úr ott marasztotta az iskolában, hogy a szépírásban gyakorolja magát. A szépírásban pedig úgy gyakorolta magát, hogy kétszázszor egymásután ezt írta le a füzetében:

»Verekedni illetlen dolog.«

Minél több agyagot fogyasztott el Menyus, annál kevesebb ideje maradt a tanulásra. Ennek pedig az a szomorú következménye lőn, hogy karácsonyra négy darab négyes került a bizonyítványába.

Ez bizony szomorú dolog volt, s Gazsi nagyon sokat búsult miatta. Mert ilyen volt Gazsi! Neki fájt a Menyus baja.

- Ne csinálj te mindig agyag-macskát, Menyus! - mondta neki nagy bánatosan.

Bódi pedig azt mondotta:

- Neked sem való a tanulás, Menyus! Meglásd, apád földhöz vágja az agyag-macskáidat, téged pedig meg fog verni.

Ennek a Bódinak mindig olyan jövődölései voltak, amelyek beteljesedtek. Menyusnak az apja csakugyan összetörte a különben is törékeny macskákat, de nem a földön, hanem szeretett fiának a fején s így szólott hozzá:

- Fiam, ha te még egyszer ilyen írást hozol haza az iskolából, akkor a világ minden eleven macskája sem ment meg attól, hogy meg ne verjelek.

Hát Gazsinak, a szegény kis vézna portékának, hogy folytak napjai a minoriták kolostorában?

Reggel öt órakor már talpon volt. A kútnál megmosdott, a konyhát kiséperte, vizet hozott, lámpásokat takarított. Megette a reggeli kenyerét, ministrált, azután elment az iskolába. Eleinte bizony nehezebbre esett, hogy olyan korán kellett fölkelnie; de az ember, ha kell s ha erősen akarja, hozzászokik mindenhez, még a koránkeléshez is.

Akinek pedig nincs jó meleg téli keztyűje, annak a csikorgó téli hidegben meggémberednek az ujjai. Erre pedig az egyetlen orvosság az, hogy dörzsölgetni kell egymáshoz a két kezét. Lehet közletről fujni is jó meleg lehelettel, de ez nem ér sokat.

Gazsi mindezt megpróbálta s úgy tapasztalta, hogy akinek a konyhában s annak is a tűzhely felé eső szögletében jó meleg vacska van, az éjjel nem fagy meg; nappal pedig az, akinek mozgatható keze és lába van, szintén nem fagy meg.

A tanulóársai között akadt egy-kettő, aki csúfolta őt »barátok dézsamosogatójának«. Eleinte sírt is miatta, mert fölöttébb érzékeny szíve volt, de később föl sem vette. Mondom, hogy az ember a világon mindenhez hozzászokik; a jóhoz hamar, a rosszhoz lassabban.

Leginkább szerette Gazsi, ha vasárnap délután a kolostor folyosóján sorjában nézegette a szentképeket. Nagyon sok régi kép volt ott. Különösen megtetszett neki egy, mely Pádúai Szent Antalt ábrázolta a gyermek-Jézussal.

Nem állhatta meg, hogy elő ne vegye a ceruzáját, a rajzpapirosát és le ne rajzolja. Egyszer javában rajzolgatott, mikor a főtisztelendő gvardián arra haladt.

- Mit csinálsz itt, Gáspár? - kérdezte tőle.

- Dicsértessék a Jézus Krisztus! - köszönt nagyon megijedve s felugrott a padról.

- Mi az?

- Rajz... megpróbáltam...

- Addsa ide, hadd lássam!

Gazsi kezében reszketett a papiroslap, mikor odaadta.

A főtisztelendő gvardián úr hosszasan és nagyon figyelmesen nézte előbb a rajzot, aztán az eredeti képet.

- Kitől tanultál rajzolni, fiam? - kérdezte fölöttébb nyájasan.

- Senkitől sem tanulhattam. Csak úgy magamtól.

- Hm! Aztán vannak még rajzaid?

- Van még, de azok nem jók...

- Nem? Aztán megmutatnád nekem?

Gazsi egy rakás különféle rajzot vett ki a ládájából, mely a faskamrában volt s bevitte a főtisztelendő gvardián úrhoz.

- Hagyd itt, Gáspár, majd megnézegetem.

Másnap a gvardián így szólott Gazsihoz:

- Ügyes dolgokat pingáltál. Majd keresünk valami oktatót neked. Jó kezed és jó szemed van.

Gazsinak csak ezt mondotta, de a többi tisztelendő atyának a kolostor nagy ebédlőjében bezzeg sokkal többet:

- Azt mondom nektek, hogy ezt a ritka szép tehetséget kár és nagy bűn volna parlagon hagynunk. Nézzétek ezt a favágót, ezt a kofaasszonyt, micsoda szép rajzok! Taníttatni fogjuk s punktum.

- Csakhogy szegények vagyunk! - jegyzé meg nagyot sóhajtva az egyik tisztelendő atya.

- Az Isten majd megsegít!

- Nem mindenkiből lesz Munkácsy Mihály! - vélekedék a másik tisztelendő atya.

Hiábavaló minden ellenvetés. A főtisztelendő gvardián akarta. Ő pedig nagyon erős akaratú ember volt.

Gazsi tanult rajzolni.

És Gazsi ettől a naptól kezdve még nagyobb kedvvel és buzgósággal dolgozott a kolostorban. A sok fa- és vízfordásnak, a seprésnek, a korán kelésnek az lett az eredménye, hogy a vézna Gazsi egy év alatt megerősödött.

Bódi minden vasárnap megtapogatta a »béká«-ját s örvendve kiáltá:

- Most már elbirnád azt a nagy kalapácsot!

Mert a három kenyerespajtás minden kínálkozó alkalmat felhasznált arra, hogy találkozzék egymással.

Mióta pedig Bódinak az ő gazdája minden szombaton ötven krajcárt adott, mert hogy a fiúnak nagy hasznát vehette a műhelyben, Gazsi minden vasárnap egy árkus finom rajzpapirost kapott Bóditól.

- Ne búsulj, Gazsi, - mondogatta neki. - Ha én egyszer legény leszek, akkor festéket is vásárolok neked.

* * *

A második évben Menyust az apja kivette az iskolából s beadta inasnak... egy mázolóhoz. A dolog tulajdonképpen úgy történt, hogy az apa erőnek erejével fazekast akart a fiuból csinálni, de Menyus addig istenkedett, hogy őt a városba adják s hogy ő mázoló, vagyis szobapiktor szeretne lenni, míg az apja megkönyörült rajta s bevitte a városba.

Menyus boldog volt, hogy újra együtt lehet a kenyerespajtásaival.

A mázoló, kihez Menyust adták, durva, részeges ember volt. Az inas neki tulajdonképpen csak arra kellett, hogy pálinkát hordjon a sarki kocsmából s hogy a mester apró gyermekeit dajkálja.

Menyus különben sem volt valami türelmes természetű. A mester sokat szidta, mert lassan járt, mikor pálinkáért küldte. A mesterné meg azért szidta, hogy mindig festéket kever, mikor neki a gyermekekre kellene ügyelnie.

Menyus három hónapig ette a mázolónak kenyerét, aztán egy vasárnap odaállott a mester elébe s így szólott:

- Én elmegyek, mert itt nem tanulok semmit.

A mázoló még csak össze sem szidta. Mintha érezte volna, hogy a fiunak igaza van, vagy mert tudta, hogy néhány nap múlva úgyszólván be kell a műhelyét zárni, mert a sok szeszes ital sok pénzbe kerül, s aki nem dolgozik, annak a sült galamb nem repül a szájába.

Menyhért egy ezermesterhez állott be, aki tudott szentképeket festeni (főleg a falusi emberek vették az országos vásárokon), tudott agyagfigurákat csinálni, rámászott képeket, aranyozott képkereteket, esztergályozott sakkfigurákat, kugligolyókat; tudott kosarat fonni, taplósipkát készíteni; fenyőtobozból remekelt kosárkát, képrámát. Annyit tudott, hogy talán a puskaport is feltalálta volna, ha már jóval előtte fel nem találják vala.

Hívták pedig ezt az ezermestert Ludovico Ceponak.

Talián volt a származása, de a városban mindenki Csép Lajosnak vagy hegyesszakállú taliánnak hívta.

A talián ezermester megnézte azokat az agyagállatkákat, melyeket Menyus készített, azután felrántotta a vörös szemöldökét egészen a feje búbjáig, nyomban azután leeresztette az orra hegyéig s így szólott:

- Vederemo! (Meglássuk!)

Ez pedig idegen szó volt s Menyus nem értette, hanem az nem tett semmit.

Szobrásziskolába került s kimondhatatlanul boldog volt.

V. Az első hetibér s még valami.

A Menyus inasévei fölöttébb változatosak voltak. Nem hiába, hogy ezermester volt a hegyes-szakállú talián, mert bezzeg sem a gipszfigurákkal, sem a képrámákkal nem elégedett meg. Sokkal különb dolognak a fölfedezésén törte a fejét. Repülőgépet akart kieszelni. Egy olyan masinát, melyen a gyermek is messze földet be tud járni anélkül, hogy lábával egy talpalatnyi földet érintene.

Ezt a dolgot nagy titokban tartotta. Volt neki egy sötét kamrája. Abba esténként behúzódott. Egy nagy agyagkancsót megtöltött a szegletkorcsmában borral, azután a kamra ajtaját becsukta, a kis kézilámpást meggyújtotta s éjfélig fűrt-faragott, pacsmagolt, míg a kancsóból a bor, a lámpásból a petróleum s a fejéből a terv ki nem fogyott.

Menyusnak minden este azt mondta:

- Holnap meglesz, s akkor nagyon gazdag leszek!

Menyus eleget kandikált be a kulcslyukon, de nem látott egyebet, mint egy bozontos fejet, egy hegyes szakállt a falon, amely ide-oda mozgott.

Szentül meg volt győződve, hogy a gazdája aranyat csinál vagy akar csinálni. Ami nem is volna rossz mesterség, csak olyan átkozottul nehéz mesterség ne volna.

Menyus különben megtanult képrámát csinálni, aranyozni, sőt, ha agyagja volt, még figurákat is gyurogatott.

A talián rendesen megdicsérte, de nem rakta ki az ablakba a Menyus figuráit, hogy az utcán járó-kelő emberek megcsodálják.

Aztán eljártak a nagy vásárokra. Ilyenkor a kis boltot bezárták, egy csomó festett képet, ráját, gipszfigurát becsomagoltak aládába s négy-öt napig odavoltak.

A talián igen furcsán és szaporán beszélt. A gyermekek megálltak a sátor előtt s bámészkodtak. Menyusnak pedig ez a vándorélet módfelett megtetszett s már előre számítgatta, mikor a maga gazdája lesz, mennyi tömérdék portékát fog eladni. Nagyon gazdag ember lesz belőle, épít házat, a lakatosmunkát Bódival végezteti, a falakra pedig mind Gazsinak a képét fogja felakasztani és természetesen a ráját ő csinálja.

Ebbeli nagy ügyességét akkor mutatta meg, mikor Gazsi elkészült a főtisztelendő gvardián arcképével, amely a megszólalásig hű volt. Bódi kovácsolt vasból akart ráját csinálni hozzá, Menyus aranyozott fenyőfából. Ez utóbbi jóval kevesebbe került s így ezt fogadták el a kenyerespajtások.

Azon a napon, amelyen Gazsi a szép rámás arcképet a gvardián úrnak reszkető kézzel és dobogó szívvel átadta, igen nagy dolog történt. Bódihoz így szólott a mester:

- Fiam, holnaptól kezdve *legény* vagy. Ha nálam akarsz maradni, adok hetenként hat forint bért.

Aki hetenként hat forint bért kap, az havonta huszonnégy forintot szerez, már pedig huszonnégy forint rengeteg sok pénz volt a Menyus szemében.

Ettől az időtől kezdve bizonyos tiszteletet érzett Bódi iránt s epedve várta az időt, mikor a talián neki is azt mondja:

- No fiam, holnaptól kezdve *legény* vagy s ha nálam maradsz, kapsz *tíz* forintot.

Mert egy művésznek bizonyára többet fognak fizetni, mint egy lakatosnak.

Ezt gondolta Menyus és még buzgóbban csinálta az ezerféle dolgot, mit a gazdájától látott. Utoljára már csak ő dolgozott a kis boltban, mert a gazdája folyton a sötét kamrácskát bujta s minden este izgatottabb hangon mondá:

- Holnap bizonyosan meglesz!... He-he-he!...

- Mi lesz meg, mester?

- Mi?... A gép! - viszonzá titokzatos hangon a mester... - A gép, mio filio... fiam, a gép!

Menyust majd fölvetette a nagy erős kíváncsiság.

- Miféle gép?

A mester odahajolt a fiu füléhez és megsúgta, hogy miféle gép.

Aztán bevitte a kamrájába s megmutatott neki egy fura masinát, melynek kereke is volt, szárnya is volt, vászon is volt rajta, csavarni is kellett, mindazonáltal nem mozdult meg a helyéről. És éppen ez volt a nagy baj. Minden megvolt, csak ez nem volt meg.

A mester két óráig magyarázta, de Menyus nem értette meg. A masina pedig ott feküdt a kamra padlóján s nem sokat bánta, hogy mind róla beszél a talián; ha megemelte, fölállott; ha letette, újra tovább feküdt a padlón.

Menyus másnap elújságolta a kenyerespajtásoknak, hogy az ő gazdája feltalált egy repülőgépet. Bódi azt mondta rá:

- No hát, ha feltalálta a repülőmasinát, akkor vagy megbolondult, vagy meg fog nemsokára bolondulni.

És csodálatos dolog, ennek a Bódinak ebben is igaza volt, mert a szegény talián feje mind zavarosabb lett, mind többet beszélt s mindig csak a repülőgépről beszélt.

Néha az utcán is elkezdett szaladni s a bámészkodóknak azt mondotta, hogy ő nem szalad, hanem repül.

Egy szombati napon a szegény taliánt a folyóból húzták ki, mert a hidról belerepült a vízbe. Ettől kezdve vigyázni kellett rá. A kis boltból eladtak mindent, a mestert elvitték a kórházba, Menyus pedig kenyér és gazda nélkül maradt.

Két hétig ott élt Bódinak a lakásán, mert nagyon szégyelte, hogy hazamenjen. Számon kérte magától, hogy tulajdonképpen miféle mesterséget tud s kisült, hogy ő ezerféle mesterséget tanult, de egyet sem tanult meg jól. Ez pedig nagy baj a mai világban.

- Azt mondjátok meg fiuk, hogy mit csináljak? - kérdezte a kenyerespajtásaitól.

- Eredj haza, Menyus - tanácsolta Bódi - s tanulj meg az apád mesterségét. Ha jó fazekas lesz belőled, jobban megélsz, mint ha mindent tudsz, de semminek sem veheted hasznát.

- Csak hogy én... én művész szeretnék lenni! - mondá keserves hangon Menyus. - Örökké tányért, lábast csináljak? Halljátok fiuk, Budapesten tudnék én boldogulni. Ott vannak igazi szobrászok. A szegény gazdám nem értett hozzá.

- Menj haza, Menyus! - bízta Bódi az ő művész barátját. - Apád megbocsát neked, ha szépen megkéred. Ne csinálj te bolondságot, mert még te is repülőgépet fogsz feltalálni s az baj lesz.

A szelid Gazsi is nagyon a lelkére beszélt Menyusnak s valahogy sikerült nekik Menyust rábírni, hogy hazamenjen.

Ez történt márciusban, hát május végén újra köztük termett.

- A vásárra jöttél? - kérdezte Bódi.

- Nem én, csak azért jöttem, hogy megkérdezzem tőletek, jöttök-e Pestre, mert én megyek.

- Aztán mit keresel ott? - kérde Gazsi.

- Hírt és dicsőséget! - áradozott Menyus, az arca pedig ragyogott.

- Hát apád?

- Azt mondta, hogy menjek Isten hírével s próbáljak szerencsét. Fazekas énbőlőlem soha sem lesz, mert a gazdám talián vért oltott belém.

Aztán tűzzel mesélt arról, hogy milyen híres emberek kezdték meg a művészi pályát, mint ő. Egyik asztalosinas volt, a másik lakatos és lett belőlük világhírű ember. Aki mindig egy faluban vagy városkában marad, abból sohasem lesz semmi.

Bódi eleinte kacagta pajtásának a lelkesedését, de utoljára rá is ragadt abból valami. Gazsi pedig nagyon elgondolkozott.

- Ne sokat törjétek a fejeteket, hanem gyertek velem! Majd meglátjátok, hogy nekem lesz igazam.

- Mégsem megyünk! - kiáltott fel Bódi. - Nekem jó helyem van, Gazsinak még ezt az osztályt ki kell tanulnia; ha kitanulta, majd meglátjuk, mit csinálunk. Eredj te csak egyedül.

- Már pedig én egyedül nem megyek. Most, hogy néhány hónapig otthon voltam s titeket nem láttalak, mindig bántott valami. Erősen hiányoztatok. Ha jött a vasárnap, már készülődtem hozzátok. Az apám szidott, hogy még a templomba sem járok. De mikor nem vagytok *ti* ottan?

Igy szólt Menyus és az ő nagy sárgás-zöld szemei megteltek könnyel.

A kenyerespajtások is elérzékenyedtek és megtelt mindhármuknak a szíve nagy, áldó melegséggel, melyet az emberek közönségesen *szeretnek* szoktak nevezni s mely a nagyúri palotában, a kicsiny kunyhóban egyaránt a legdrágább kincs e földi életben.

VI. Csupa szomorúság.

Az első szomorú hír hazulról jött és szólott Gazsinak.

Az édesanyja meghalt.

Gazsi elment Bódihoz, hogy elbúcsúzzék tőle s nyomban elinduljon, még pedig gyalog - a temetésre. Az eső nagyon esett, Gazsinak pedig vékony volt a ruhája; a szél is fújt s ilyen időben négy órai útát gyalog megtenni, nem tartozott a legkellemesebb dolgok közé.

Bódi kinyitotta a záros ládáját, annak a fiókjából kivett három ezüstforintot, azt belecsúsztatta a lábija zsebébe s elvitte Gazsit egy fuvaroshoz, kinek a szekerét éppen tegnap reparálta meg.

Megalkudott vele három forintban s felültette Gazsit. A szekeresnek volt egy nagy ócska pokróca, azt rátette a fiu hátára, belegöngyölte a térdét is, aztán megcsókolta s azt mondta, hogy ne sírjon sokat, mert immár úgyis hiába sír. A temetés után pedig jőjjön vissza, de ne legyen beteg.

Az ilyen dolgokat az ember mind elmondja könnyen, de akinek az anyja meghal, az nem sírhat eleget. A szív úgy megtelik könnyel, hogy sokat kell sírni, míg kiürül. Azt is könnyű mondani, hogy ne legyen valaki beteg. A szél nem kérdezi az embertől, hogy akarsz-e beteg lenni, a szél csak fuj és átjárja a testet és lelket.

Gazsi nagybeteg lett.

Ott feküdt a Bódi anyjáéknál a temetés után három hétig s Bódi minden szombaton hazagyalogolt s minden hétfőn hajnalban visszagyalogolt a városba. De vasárnap ott akart lenni Gazsi mellett. És minden vasárnap ott találta a beteg ágyánál azt a sárgás-zöld szemű fiút, aki nagy, híres művész akart lenni s aki az apja agyagját mindennap fogyasztotta s a falusiaknak cifra képrámákat csinált és várta, mind várta, hogy Gazsi legyen újra egészséges, hogy menjenek hárman Pestre.

Mikor Gazsi talpraállott s visszamehetett a kolostorba, a nagytiszteletű gvardián urat már egy nagy bőrös székben találta. De az ott meg nem mozdult... agyát szélütés érte.

Szegény Gazsi nagyon megijedt. Ez a jó ember fogta eddig a pártját; ez a jó ember ígérte meg, hogy tovább is gondját viseli - s ime, most őt is elvesztette.

Szomorúan vette kezébe a könyveket, de a rajzoló ónt nem. Mindig tanult, tanult, hogy az utolsó osztályról meglegyen a bizonyítványa. Érezte, hogy ennél több osztályt úgy sem fog végezni, mert miből tanuljon? Abban a városkában csak négyosztályú volt az iskola, idegen helyt őt nem ismerik. Kavargott a fejében százféle gondolat, hogy mihez fogjon, de nem állapodott meg semmiben.

Bódi látta ezt a nagy töprengést, ezt a nagy szomorúságot. Mindig várta, hogy Gazsi elpanaszolja, de Gazsi néma maradt.

Menyus küldözgette hazulról a leveleket. Csupa sürgető, izgató, biztató bolondos levelek voltak. Mindenik azzal végződött:

»Fiuk, írástok már meg, hogy mikor lesz az indulás, mert a türelmem fogyatékán van.«

És mindenik levél arról szólott, hogy az ország szép fővárosában ragyog fel az ő szerencséjüknek csillaga. Ott lesz Bódiból világhírű műlakatos, Gazsiból világhírű festő - és belőle is legalább országos hírű szobrász.

Ezenközben Gazsi letette az utolsó, a negyedik osztályból a vizsgálatot. Az új gvardián azt mondotta neki, hogy szép s dicső dolog a pingálás, de egy darab biztos kenyér mégis csak többet ér. Tanácsolta, hogy legyen tanító. Néhány esztendeig még tanul s aztán elkerül valami csendes falucskába, ott neki igen jó dolga lesz.

Ebből a tanácsból kiolvashatta Gazsi, hogy a főtisztelendő úr támogatására nem számíthat.

Bódinak elpanaszolta s nagyon elérézkenyedett.

- Mondottam én, hogy jobb lett volna nekem is valami mesterséget tanulnom, mint neked. Mit ér az, hogy szívemben megvan a nagy kívánság, mikor olyan nagyon tehetetlen vagyok! Te voltál köztünk a legokosabb, Bódi; neked *van* kenyered.

- Az, hogy kenyérem van, igaz - válaszolá Bódi; - de az, hogy én voltam a legokosabb, nem igaz. Mondtam, hogy belőled híres festő lesz s meg fogom neked mutatni! A jövő hónapban megyünk Budapestre, addig eltartanak téged a szüleim s nem fogsz többé a kolostorba visszamenni. Így lesz, Gazsi s te egyet se búsulj! Éretted fölmegek abba a nagy városba, de a bolondos Menyus kedvéért nem mentem volna föl, mert benne nincsen sok reménységem.

Gazsi nyakába borult Bódinak s csak annyit tudott mondani:

- Oh, Bódi, Bódi! Sohasem fogom neked visszafizetni ezt a jóságodat!

Az izmos lakatoslegény pedig megfogta Gazsinak a kezét s erősen megszorította.

Aznap megint jött egy sürgető levél Menyustól: »Fiuk, mikor indulunk?« Erre aztán postafordultával kapott választ: »Jövő hónap elején, még pedig gyalog!«

VII. Három vándorlólegény.

Gyönyörű juliusi nap volt, mikor a három vándorlólegény elindult a szülőfalujából. Menyusnak egy jókora zsák volt a hátán. A zsákba betett az édesanyja két frissen sült kenyeret, egy csomó szalonnát, tizenöt darab nyári almát; felül pedig egy csomó gipsz- és agyagfigura volt, miket a java termeléséből válogatott ki Menyus, hogy megmutassa a budapesti híres képfaragóknak.

Gazsi egy nagy mappát szorongatott a hóna alatt s a Bódi vörösszélű nagy ernyőjét vitte a kezében. Valóságos családi ernyő volt, elfértek szükség esetén mind a hárman alája, csak hogy ilyenkor nem Gazsinak, hanem Menyusnak kellett tartania.

A Bódi nagy bőriszákja tele volt tömve ruhával, de volt abban szerszám is, mert az ember nem tudja soha, hogy útközben mire lesz szüksége.

Pénzt is vittek magukkal. Bódinál volt harminc forint, Menyusnál tizenhét.

A fazekas ezt mondta fiának búcsuzóba:

- Menyus, ha belőled valami derék ember nem lesz, ne kerülj a szemem elé!

A kovács megszorította fiának a kezét s így szólott:

- Vezéreljen téged az Isten, fiam! A szíved jó, a kezed erős, az eszed a helyén van.

Csak Gazsinak nem volt, aki valami búcsuszt mondjon. Úgy állott ő ezen a nagyvilágon, mint a kisujjam. Se apja nem volt, se anyja nem volt, minden vagyonát a hóna alatt szorította. A zsebében volt egy csomó színes kréta, ceruza, néhány darab festék (azokat is Bódi vásárolta neki), meg egy-két kopott ecset.

A falu végén állott egy fészület. Belepte a por, a korlátja már korhadozott s köröskörül benőtte a keserűlapu, szerbtövis. Az emberek az útszéli fészületről nagyon meg szoktak feledkezni.

Gazsinak valami benső hang azt súgta, hogy a fészület előtt megálljon, levegye fejéről a kalapot s búcsut vegyen tőle.

Mert hogy eszébe jutott valami.

Az jutott eszébe, hogy ehhez a fészülethez gyakran járt volt ki az ő édesapja, az érces hangú kántor s olyan szépen énekelt, hogy a falusi embereknek a szíve szinte olvadt a nagy gyönyörűségtől. És eszébe jutott az is, hogy ugyanehhez a fészülethez gyakran járt ki az édesanyjával. Az édesanyja sok könnyet hullatott s gyakran mondogatta:

- A jó Isten majd gondodat viseli, én szegény árvácskám! - Ez jutott eszébe Gazsinak s felfohászzkodott az ő lelkében. Segítségét kérte annak, akinek az ő édesanyja egykoron az oltalmába ajánlotta.

Aztán tovább ment a három vándorlólegény. Gazsi vissza-visszanézett s már rég nem látott a faluból semmit, csak a fészület pléh teteje fénylett, de olyan szépen fénylett, mintha valami földreszállt csillag lett volna...

- No, fiuk - mondotta Bódi, - most már idehallgassatok. Ami pénzünk van, arra ügyeljünk, arra nekünk nagy szükségünk lesz Budapesten. Amíg tart a zsákból és iszákból, onnan élünk s ha elfogy, ki-ki a maga mesterségével szerezzen kenyeret.

- Helyes! - harsogta Menyus, aki folyton nótázó kedvében volt s alig fért meg a bőrében a nagy örömmek miatta.

Mind a hárman jól tudták szedni a lábukat s egyik falut a másik után hagyogatták el. Délben egy erdőhöz érkeztek.

A Menyus zsákjából kiszedték a gipszfigurákat, szépen sorjába lefektették a fübe, előszedték a kenyeret és szalonnát s jóízűen falatoztak.

Egy órai pihenés után folytatták az útjukat s estére egy nagyobb faluba értek.

Menyus azt ajánlotta, hogy szálljanak meg a kocsmában, de Bódi leszamarazta emiatt s elvitte őket a falu kovácsához. A színben pompásan töltötték az éjszakát, nem is került egy krajcárjukba sem. Reggel a kovács egy-egy pohárka törkölypálinkával kínálta meg a szegény vándorlólegényeket, a kovács felesége pedig egy-egy csuporka tejet adott nekik.

Megköszönték szépen s tovább folytatták útjukat.

Másodnap délután egy üres szekérrel találkoztak. Valami hiba esett a szekéren s az országút közepén állott.

Bódi nyomban kivallatta, hogy mi a baj s minekutána megtudta, előszedte iszákjából a szerzőségeit s félóra alatt rendbehozta a szekeret.

- Üljetek föl! - mondta a gazda; - elviszlek a harmadik faluig.

A kocsi nem volt úri hintó, jól megrázta őket, de az nem volt baj. Legföljebb Menyus féltette szörnyen a maga gipszfiguráit. A gipszfigurák nem törtek el, ők pedig a fuvaros házában kaptak vacsorát is, éjjeli szállást is.

Igy telt el két nap s ők még egy árva krajcárt sem költöttek el.

Harmadnap irtózatoss záporosó érte utol őket. A családi ernyőt kifeszítették, de a furfangos szél csakhamar kifordította s így bőrig áztak. Gazsi a ruhája alá rejtette a mappáját, de szegény Menyusnak a zsákot a hátán kellett cipelnie s minduntalan attól félt, hogy a gipszfigurák a víztől pocskékká válnak.

A nagy eső után nagy meleg lett s a ruha szépen megszáradt a hátukon, bizonyára megszáradtak a gipszfigurák is.

Harmadik szállásadójuk egy juhász volt az erdő szélén. Be akartak menni a faluba, de a víz elvitte a hidat s a zuhogó, szennyes patakon átlábolni nem lehetett. A juhászkutyákat Menyus riasztotta el sajtós nyüszítő, vinnyogó hangjával, de főleg egy csomó köhajtással. Eleinte bottal akarta elriasztani, de az egyik juhászkutya megfogta a botnak végét s elkezdte mardosni és ráncigálni. Menyus egyet gondolt s a botot megforgatta maga körül s a bottal együtt a kutyát is. A kutya nagyot hengergőzve gurult a gyepen, Menyus pedig egy vakondoktúrásban megbotlott s ő is hasonlót cselekedett.

Ez azonban nem volt baj, mert a gipszfigurákat a zsákkal együtt már előre letette a földre s azok nem törhettek el.

A juhász a távolból látta a játékot s jóízűen kacagott rajta. Egyet fütytyentett s a két lompos kutya visszahúzódott a csata színhelyéről.

Kárpótlásul tömérdek juhtejet, ordát és turót megivott-evett Menyus. A juhász kivallatta őket, s mikor megtudta, hogy Gazsi piktor, s hogy ő le tudja rajzolni az embereket, kihozott az esztendőből egy képet s átadta, hogy pingálja le, mert a fiának is szeretné, ha megvolna Kossuth Lajosnak az arcamása.

Gazsi most mutatta meg, hogy ember a talpán. Elővette a mappáját s hozzáült a munkához. Menyus tartotta a mintát, Bódi hegyezte a plajbászt s két óra alatt készen volt a kép. A vén juhász a botjára támaszkodva nézte s mind csóválta a fejét.

- Ejnye, ezt már mégsem hittem volna! Ez már igazán nagy huncutság!... mondok: nagy tudomány.

Menyus a lelkére kötötte az öregnek, hogy jól vigyázzon arra a képre, mert annak egyszer iszonyú nagy ára lesz.

- Már hogy lenne?

- Mert ebből a fiuból híres piktor lesz.

Menyus hamarosan rámat csinált a képnek, Bódi megigazította a juhász házikójának ajtaját, mely sehogy sem akart becsukódni s így becsülettől megszolgálták azt a szép kerek sajtot, mellyel az öreg juhász őket nagy hálálkodás közben megjutalmazta.

Már hatodik napja vándoroltak s még húsz krajcárnál többet nem költöttek el. Ebből tizenkettő valami gyomorerősítő pálinkára, kettő sóra s hat vámra ment el.

Vámot kellett egy nagy megyei hídon fizetniök. A vámos egy vöröshajú úr volt, aki irgalmatlanul behajtotta rajtuk a két-két krajcárt.

Hetedik nap ritka nagy fényességet láttak a távolban. Gőzmasinák sípoltak, vonatok dübörögtek el mellettük.

Közeledtek Budapesthez.

Nagy kéménytetők nyúltak fel az égbe. Akkorák voltak, mint holmi torony. Az utak mentén vasoszlopos lámpások. Csupa gázláng beláthatatlan nagy messzeségben. A hegyoldal tele ilyen lámpással, mintha Budapesten nagy kivilágítás lett volna. Menyus el nem tudta képzelni, hogy ez minden este így van.

A nagy város a hömpölygő Dunának két partján nyújtózott végig. Ezer meg ezer ház sűrűn egymás mellett. A házak iszonyú magasak, az utcákon hemzsegett az ember, de egyik sem törődött a másikkal. Rikoltozó gyerekek szaladgáltak, kocsik robogtak, kocsisok egymást szidták s a három vándorlegény nagy porosan, nagy fáradtan, cél nélkül, szinte kábultan ment... ment...

Nem ismertek senkit, őket sem ismerte senki.

Olyan nagyon idegeneknek érezték magukat a fényes, a lármás nagy városban, hová őket büszke szép remények csalták-csalogatták.

Fölnéztek az égre, de nem láttak csillagot, mert a szürkület köde, a gyárak kéményéből lecsapódó füst eltakarta előlük az eget.

Menyus így szólott:

- Itt volnánk, fiuk!

- Itt volnánk - ismételte Gazsi szorongó szívvel.

- Gyerünk éjjeli kvartélyt keresni - mondá Bódi s a három vándorló tovább haladt a nagy utcán, hogy éjjeli szállást keressen...

VIII. Küzdelem a kenyérért.

Valami fényes, nagy palotában nem fogadtak szállást, mert a paloták csak arra valók, hogy a szegény ember fia megbámulja őket. A cifraruhás szolgák ugyancsak furcsa szemmel néztek rá, ha be akarna menni.

A Kerepesi-út sarkán egy bibircsós arcú vénasszony árult főtt kukoricát, zsemlyét, almát, szentjánoskenyeret s más efféle hasznos ennivaló holmikat. Menyus indítványára vettek hat cső kukoricát, három zsemlyét s ott az utcasarkon leültek egy-egy sarokköre, mert nagyon fáradtak voltak s jóízűen ettek.

A vénasszony nézte őket, hallotta a beszélgetésüket.

- Hol hálunk, fiuk? - kérdezte Bódi.

- Vendégfogadóban - válaszolt Menyus, amint tele szájjal harapdálta a főtt kukoricát s közbe-közbe egyet falt a kétnapos zsemlyéből, melyet a kofa éppen ebből az okból egy krajcár engedményes áron adott nekik.

- Az nagyon drága mulatság - jegyzé meg Bódi. - Nekünk, míg munkát kapunk, nagyon takarékosaknak kell lennünk.

- Én is azt mondom - tévé hozzá Gazsi.

- Megálljatok, én valamit gondoltam - szólalt meg Bódi.

- Egy kis pogácsát is vehetnénk - vágott közbe Menyus, kinek a vacsora igen soványnak s főleg nagyon kevésnek tetszett.

Bódi vett három nagy tepertőspogácsát a vénasszonytól, aki rendkívül örvendett, hogy árú-cikkei ekkora kelendőségnek örvendenek. Ráadásul három kis ráncos almát is keresgélt ki kosarából s odaadta a fiuknak.

- Maguk honnan valók? - kérdezte Bóditól.

- Messziről jöttünk, asszonyság, s nem ismerünk senkit ebben a nagy városban - felelte Bódi.

- És művészek akarunk lenni - tette hozzá Menyus, a tekintélyes pogácsát éppen derékba harapva.

- Éjjeli kvártélyra volna szükségünk.

- Akad az is; éppen jó, hogy utamba kerültek... Bizony jó, mert Budapest nagyon veszedelmes város - mesélte az öregasszony; - és nagyon drága.

- Pénzünk nincsen sok, de majd dolgozunk és szerzünk, - mondá Bódi. - Ha egy jó kvártélyra igazítana, megköszönnénk.

Ekkor jött oda Samu, az asszony tizenegy esztendő unokája. Bátor, eszes arcú fiucska volt. Belenyúlt a nagymamája kosarába s egy darab szentjánoskenyeret vett ki.

- Eladtad az újságokat mind? - kérdezte a nagymama.

- Bizony el! Itt az ötven krajcár, de adjon két pogácsát is, mert éhes vagyok.

- Samuka, vezesd ezeket a fiatal urakat a kvártélyra. A belső szobában fognak hálni.

- Hát a nyomdász úrral mi lesz?

- Semmi sem lesz. Ha reggel hazajön, lefekszik a konyhában s punktum.

- Jól van, én nem bánom.

Samuka a nagymamája kosarából villámgyors mozdulattal öt szem szilvát vett ki s intett a három fiatal úrnak, hogy jöjjenek vele.

Egy liliom-utcai házba vitte őket, mely rengeteg nagy volt. Kis udvara s tömérdek sötét kis szobája olybá tüntette fel, mint holmi kaszárnnyát. Valósággal kaszárnnya volt: a szegények kaszárnnyája.

Az a bizonyos belső szoba se szép nem volt, se nagy nem volt. Ágy is csak egy került benne. Egy kopott bőrdívánból, egy viaszosvászonnal leborított asztalból, néhány székből tellett ki a többi butorzat.

Samuka meggyújtotta konyhalámpást s azt mondta a fiatal uraknak, hogy feküdjenek le. Az ágyban van három vánkoss, egy takaró. A padlásról lehozott két rongyból készített pokrócot, azt is beadta a fiatal uraknak, hogy legyen mivel takarózniok. Aztán jóéjszakát kívánt nekik s füttyűrészve ment ki a szállásból, hogy segítsen a nagyanyjának hazatolni a *boltot*.

Ez a bolt pedig az a kétkerekű szekérke volt, melyből a vénasszony a sátrat rögtönözte; más szóval kifejezve: az árúcsarnokot.

A kenyerespajtások igen pompásan aludtak. Mikor az ember nagyon fáradt, akkor nem igen válogat. Gazsi és Bódi befeküdtek a széles ágyba. Menyus végignyújtózott a bőrdíványon, mely minden mozdulatra keservesen nyögött, mintha kérte volna, hogy legyen irgalmas, ne törje össze az ő vén csontjait, bordáit.

Másnap megkezdődött a küzdelem az élettel.

Samuka kalauzolta őket a nagy városnak száz meg száz utcáján keresztül-kasul. Ahány lakatosüzlet mellett elmentek, Bódi mindenik előtt megállott. Bement s ajánlkozott segédnek. A felelet ez volt:

- Hja, barátom, nincs munka. Igen rossz idők járnak. Próbálja meg valahol vidéken. Ott hamarább kap munkát.

- Hiszen éppen vidékről jövök - mondá Bódi.

- Éppen ez a baj. Mindenki feljön a vidékről. Az egész világ idecsődül. Hogy tudjon itt annyi ember megélni?

Menyus az ő agyag- és gipszfiguráit bekötötte egy vörös kendőbe s bement az olyan boltokba, ahol a kirakatban gipszfigurákat s egyéb képfaragói dolgokat látott.

A nagy urak, kiknek aranyfoglatatú pápaszemük volt, a szemébe kacagtak szegény Menyusnak.

- Aztán, barátocskám - mondá az egyik pocakos úr, - melyik mester iskolájában tanult?

- Nem tanultam senkinél, csak a taliánnál - válaszolt Menyus.

- Járt-e Münchenben?

- Nem én, azt sem tudom, hol van.

- Az baj! Nagy baj!

- Hiszen most akarok én tanulni. Azért jöttem szeretett hazánk fővárosába.

- Hm, aztán ezenkívül még miféle mesterséget tud?

- Tudok én sokat. Rámázok, aranyozok képeket, esztergályozok, órát reparálok. Még lámpást is gyujtogatok, ha eljárhatok a szobrászati iskolába.

A sok közül akadt egy derék úri ember, aki így szólott hozzá:

- Barátom, följegyzem a nevét s majd értesíteni fogom, ha akad valami munka.

Gazsi is hóna alá vette rajzait s bement a papiroskereskedőkhöz; azok elküldötték a képkereskedőkhöz, azok eligazították a képes-ujszágkiadókhöz, azok meg tovább a rajziskolák igazgatóihoz.

Ezalatt pedig egyik hét a másik után telt el. A kenyerspajtások mindennap megettek hetvenöt krajcárt. Ebből jutott egyre huszonöt krajcár. A kvártélyért husz krajcárt fizettek napjára.

A sok járás-kelés megette a cipőjüknek a talpát. Ha esős idő volt, a víz szépen bekérezkedett a cipőjükbe, azaz hogy kérdezetlen is beszivárgott. Menyusnak igen gyöngye állapotban volt a ruhája, hanem a kék ing még tartott. Csak az arca lett napról-napra savanyúbb.

Nincs a világon keservesebb dolog, mintha az ember mindennap azzal a gondolattal fekszik le, hogy holnapra nem tudja mi lesz s ha minden este összeszámlálja a garaskáit és azt tapasztalja, hogy nem több, hanem kevesebb lett. Örökké kevesebb.

A legjobban Menyus volt elszontyorodva. Egyszer így szólott a pajtásaihoz:

- Tudjátok, mit mondok, fiuk? Itt, szeretett hazánk fővárosában mi éhen fogunk veszni. Azt ajánlom, hogy vándoroljunk ki Amerikába!

- Ne beszélj zöltséget, Menyus! - vágott közbe Bódi. - Azt hiszed, hogy gyalog eljuthatunk oda? S mit keresnénk ott? Ha már idejöttünk, itt kell megpróbálnunk, hogy tudunk-e boldogulni. Mit gondolsz te, Gazsi?

- Tudja a jó Isten, hogy mit gondolok? Megint csak azt mondom, amit már egyszer mondtam: jobb lett volna nekem is valami mesterséget tanulnom. Akkor te is, én is ott dolgoznánk abban a városban s neked nem jutott volna az eszedbe, hogy...

- Lári-fári! De már így ne beszélj! Én nem jöttem a te kedvedért föl, én a magam kedvéért jöttem. Neked pedig nagyon jó volt, hogy rajzolni tanultál, mert én a fejemet adom oda, hogy belőled híres ember lesz, csak ebből a Menyusból nem lesz semmi.

A három kenyerspajta vett aztán tíz krajcáron töpörtöt a hentesnél, hat krajcáron kenyeret és megvacsoráztak. Szépen, békességben fogyasztották el s Bódi kiszámította, hogy még egy hétre való pénzük van. Ha elfogy, eladja a zsebbeli óráját s abból megint éljenek egy hétig. Két hét alatt nagyot változik a világ s változni fog az ő sorsuk is.

Menyust, minekutána jóllakott, megszállotta megint a prófétai ihlet és kezdte festeni a jövőt. Hogy azonban egészen haszon nélkül ne töltse az idejét, lehúzta a félcipőjét s elkezdte foltoztatni, mert Menyus ehhez is értett, az pedig sohasem árt, ha valaki mindenhez ért.

IX. Kifogyott a pénzmag.

A nap igen szépen ragyogott az égen. A Liliom-utcában volt egy kis csenevész akácfa, annak már kezdettek a levelei száradozni. Erre a fára repültek föl a verebek, ha egy-egy szekér dübörgött végig a kövezeten. A verebek nagyon szerencsés madárcák, nekik - Isten tudja, hogy és mint - de kijut a kenyérük. Bezzeg a kenyerespajtások azon a szép napon, melyről az imént megemlékeztem, arra ébredtek föl, hogy immár csak tíz krajcárjuk van s Bódinak lajbija zsebében nem ketyegett az óra.

Reggelre vettek öt krajcárért kenyeret s azon megosztotak. Azután pedig keresztet vetettek s elindultak Isten nevében hárman három irányban, hogy kenyeret keressenek.

Ha nem kapnak, akkor éhesen fognak lefeküdni. Menyus hús helyt is bekopogtatott mindenféle mesternél, akinek a mesterségéhez értett valamit, de mindenünnen megint csak biztatással küldötték el.

Menyus kifakadt:

- Ha majd felfordulok az utcán, akkor... akkor kapok munkát!

Az ilyen keserű kifakadások rendszeren nem szoktak sokat érni, de az, aki mondja, némileg megkönnyebbül s azt hiszi, hogy hátha lesz valami hatása. Menyus elment a Dunaparra s ott elnézegette, hogy egy hajóról zsákokat hordanak ki az emberek. Az egyik munkás hirtelen rosszul lett. A zsákot leejtette s ő maga leült a Dunapart kőlépcsőjére.

A zsákok gazdájának úgy látszik sürgetős volt ez a munka s odaszólott az egyik zsákhordóhoz:

- Hallja, hé! Teremtsen ide valakit, aki segít maguknak hordani!

Menyus meghallja s nem sokat gondolkozik, hanem odaáll az úr elé:

- Itt vagyok én, uram!

- Nohát rajta, barátom!

És Menyus három óra hosszáig nagy keservesen hordotta a zsákokat. Erős legény volt, de bizony megroppant bele a dereka, a válla is megfájdult. No de nem baj. Hús krajcárt kapott egy órára, három órára hatvan krajcárt.

Mikor a zsákok gazdája leolvasta markába a hat darab tízkrajcárost, Menyus azt hitte, hogy annál több pénzt ő még soha életében nem látott.

Mintha szárnyai nőttek volna, úgy sietett haza. Útközben vett tizenöt krajcárért paprikás szalonnát, tíz krajcárért kenyeret s öt darab óriási fekete retket.

Előre elképzelte, hogy mekkora öröm lesz a pajtások között. Bódi ezentúl nem fogja azt mondani, hogy belőle nem lesz semmi. No lám, új mesterséget tanult, amelyhez nem kell egyéb, mint két erős váll.

Istenem uram, mennyi mindenféle mesterség is van a világon s ebből a sokféle mesterségből egy ember milyen keveset tanulhat meg!

* * *

Bódi egy nagygyárhoz ment reggel, aki már négy héttel ezelőtt ígért munkát.

A bátor fiu érezte, hogy a szíve megremeg, mikor az irodának a sárgaréz kilincsére tette a kezét. Ha most is elküldi, vajjon mit fog csinálni? Tulajdonképpen mit is mondjon? Vajjon nem kergeti-e el, amiért megint alkalmatlankodik nála?

Mindezek a gondolatok megfordultak az agyában.

Belülről heves szóváltást hallott. Ez még bátortalanabbá tette. A mester szidta egyik munkását:

- Az nem járja, hogy részegen jöjjön a műhelybe! Én azt nem tűröm! Már többször figyelmeztettem, de maga nem hallgat a jó szóra. Itt a munkakönyve, keressen más helyet!

Ezeket hallotta Bódi s nagyot dobbant a szíve. Valami azt súgta neki:

- Nosza, éppen jókor jösz. Nyiss be bátran, itt a kínálkozó kenyér, el ne mulaszd!

És Bódi benyitott.

Alighogy a mérges gazda megpillantotta, rögtön így szólt:

- Barátom, maga burokból született. Adja ide a munkakönyvét... Így ni! Rendben van minden. Hetenként kap hét forintot. Nos, talán kevesli, hé?

- Engedelmet kérek, én nem szóltam semmit.

- Annál jobb. Ha látom, hogy józanéletű, hasznavehető, szorgalmas, a bére is emelkedni fog.

- Igen szépen köszönöm.

A mester megnyomott egy villamos csontgombot s rögtön belépett egy kékzubonyos ember.

- Vezesse a gyárba ezt az ifju embert és a munkavezető jöjjön fel hozzám.

Bódinak volt kenyere.

Csak szegény Gazsi járt-kelt hiába egész délig. Nem mert tulajdonképpen senkihez fölmenni, főleg azokhoz nem, akiknél már egyszer járt.

Az a túlságos érzékeny természet, mellyel Isten megáldotta, nagy kárára volt szegény fejének. A rajzokkal megtöltött mappát erősebben szorította hóna alá. Ezekkel a gondolatokkal tépelődött:

- Akármit mond Bódi, nem lesz belőlem híres ember, hanem élhetetlen csavargó. Koldulnom kellene, de még ahhoz sem értek.

Délben egy csomó embert látott a boltokból kitódulni. Azok mind hazasiettek, hogy ebédeljenek.

Gazsi is éhes volt. Lehorgasztott fejjel, tehetetlenül bandukolt a Liliom-utca felé. Amint az egyik utca sarkán be akart fordulni, egy kis gyermekkocsit pillant meg, melyet egy szájtáti cselédleány tolt maga előtt. Keresztül akart menni az utcán. A szomszéd utcából sebes-vágtatva jövő kocsi kanyarodott be. A gyermekkocsiban egy kékszemű baba aludt szép csipkés ruhában.

A véletlen úgy akarta, hogy Gazsi legyen az, aki a gyermekkocsit éppen abban a pillanatban megfogja, mikor a sebes-vágtatva jövő fogat éppen el akarta gázolni.

Mindjárt nagy csődület támadt. Jött a rendőr, felírta a kocsinak nevét és lakását, felírta Gazsinak is a nevét és lakását. A kis kékszemű baba nem tudott arról semmit, hogy milyen veszélyben forgott.

Az emberek szétoszlottak s Gazsi is tovább bandukolt a Liliom-utca felé.

- Ha nem lesz mit ennünk, hát lefekszünk és alszunk, - gondolta magában.

Otthon pedig Menyus már terített asztallal várta a pajtásokat. Volt ott az asztalon mindenféle jó, de legjobb volt a finom fekete retek, melyet Menyus gyönyörű szeletekre vágott, megszózott s egy porcellántányérban tálalt fel.

- Mi történt, Menyus?... Kit raboltál ki? - kérdezte jókedvűen Bódi. Hej, mert neki is volt már oka arra, hogy örvendjen.

- Egy árva szót se szóljatok fiuk, míg jól nem laktatok! - parancsolá Menyus. - Addig nem mondok semmit.

Mikor mind a hárman jóllaktak, mindenki elmondotta annak a nevezetes délelőtnek az eseményeit. Gazsi ezzel fejezte be:

- Isten megengedte, hogy valakivel véletlenül nagy jót tegyek, de ti mégis szerencsésebbek voltatok.

- Azt én egyszerűen tagadom, - vágott közbe Menyus. - Mert tudd meg, hogy az a kis gyermekocsi neked nagyobb kamatokat fog hajtani, mint ez az ötven zsák nekem. Ezt mondom én. Hát te mit mondasz, Bódi?

- Azt, hogy Gazsiból csak azért is művész lesz, mert ha nekem van kenyerem, neki is lesz.

- És nekem? - kérde Menyus tágra nyitott szemekkel.

- Neked is lesz, de előbb törd össze a gipszfiguráidat s tanulj meg igazán valami mesterséget!

Ezt mondta Bódi azon az emlékezetes napon, mikor a legutolsó tíz krajcárnak a maradékával, öt krajcárral petróleumot vettek este és Gazsi a háziasszonynak az unokáját krétával kezdte lerajzolni, hogy két hétig ingyen lakhassanak a kvártélyban.

X. Samuka munkát szerez Gazsinak.

Beköszöntött a tél.

Faluhelyt csupa hólepel borítja a házakat, a kerteket, az utcát ilyenkor. Legföljebb az országutakon tapossák el, a hó elegyedik a sárral s mint fekete szalag húzódik végig az országúton. A nagy város lakói alig ismerik a szép, fehér havat. Mihelyt lehullt a millió meg millió finom pehely, jönnek a lapátos emberek, a seprős emberek, jönnek a szekerek s a havat eltüntetik.

A hólapátolás nem tart sokáig, ezen aztán a nagyon szegény emberek eleget sopánkodnak, mert a lapátot és seprűt félre kell tenniük, nem akad kereset.

Hideg szobában gunnyasztanak a szegény emberek s eljárnak minden délelőtt azokhoz a nagy házakhoz, melyekben a munkaadó urak laknak. Kérnek, könyörögnek, hogy juttassák őket keresethez.

Kell a kenyér mindennap a gyermekeknek is, az embereknek is, az asszonyoknak is. Akinek megvan a mindennapi kenye, az fogja össze szépen a kezét és imádkozzék és ne panaszkodjék.

Samukát, a kvártélyadó asszony unokáját, Gazsi krétával lepingálta. A képhez fenyőfából szép rámat csinált Menyus. Ez mind rendben volt. Ennek a képnek senki sem örvendett olyan éktelenül, mint Samu.

Elhozta az összes pajtásait, hogy megmutassa nekik az arcképét. Samu a negyedik elemi iskolába járt s voltak neki olyan barátai is, akik mindennap két-három krajcárt kaptak a mamájuktól. A mészáros fiának mindig volt pénze, az apja igen gazdag ember volt.

Ez a jó kövér fiu is megnézte a Samu képét. Módfölött megtetszett neki.

- Be szép volnál te, Náci, a képen! - mondotta neki Samu. - Neked finom, fehér arcod van és kövér is vagy. Rajzoltasd le magadat.

- Bizony lerajzoltatom én is!... Megkérem, hogy a mama rajzoltasson le.

Nem hiába volt Samuka rendkívül életrevaló fiu s nem hiába szerette olyan nagyon Gazsit: nem nyugodott addig, míg a kövér mészárosné el nem hívatta a fiatal piktort.

A többi aztán magától jött.

Nácira fölhozatták a vasárnapi ruháját. Az ezüst óraláncot is föltette s a keresztmamájától kapott aranygyűrűjét is felhúzta az ujjára.

- Hadd lássák meg azon a képen, hogy úri fiut ábrázol.

Két napig dolgozott a képen s hat erős forintot kapott érte. De mekkora képtelen örömet okozott ez a kereset Gazsinak! Aki soha életében egy krajcárt sem szerzett, az nem is tudja elképzelni.

Gazsi három forintot átadott Bódinak.

- Fogadd el tőlem a tartozásba - mondotta neki ragyogó arccal. - Minden keresményemnek odaadom a felét.

Bódi hol a három forintra, hol az ő kedves Gazsijára nézett. És addig nézett rá, míg a szeme megtelt könnyel.

- Oh, te Gazsi... te Gazsi!... Ezt a három forintot nekem adnád?... Ez ugyan szép dolog, de arra bezzeg nem gondoltál, hogy neked más kabát kellene... No jó, hát én is mondom neked valamit. Holnap lesz szombat, holnap kapom a béremet, az pedig egy forinttal több, mint eddig volt; anyám is küldött öt pengőt, pedig én nem kértem tőle. Öt meg egy az hat, ahhoz hozzátesszük a három pengődet s veszünk neked kabátot.

És úgy lőn, amint Bódi mondotta.

A kabát nem volt új, de annál melegebb. Mikor Gazsi felhúzta, úgy érezte, mintha egészen más ember vált volna belőle.

Mikor ez a kabátvásárlás történt, Menyus nem hordott zsákokat a Dunaparton, hanem egy könyvkötőnek a műhelyében dolgozott. Napjára csak negyvenöt krajcárt kapott, de valószínűleg nem is érdemelt többet, mert ő ezt a mesterséget külön nem tanulta. Este egyebet sem tett, mint rajzolt.

Elvégre arra a meggyőződésre jutott, hogy a világon a legszebb foglalkozás, ha valaki olyan képeket rajzol, aminek a könyvekben vannak. A könyvkötő-műhelyben rengeteg sok képes-könyv fordul meg, karácsonykor minden gyermeknek szoktak képeskönyvet vásárolni. Istenem, milyen tenger pénzt szerezhet az, aki a könyvekbe való képeket pingálja!

Bódi megint okoskodott:

- Te Menyus - mondta neki, - ne számárkodj te újra! Megint egyéb mesterséget tanulsz, mint amire szükséged van. Ne rajzolj te képeket! Elégedj meg, ha könyvkötő lesz belőled.

- Barátom, te nem értesz az ilyen dolgokhoz! - veté oda Menyus és tovább rajzolt egy tengeren úszó csónakot, melynek aligha nem jobb lett volna a tengerben elmerülnie, mert szakasztott olyan volt, mint egy felfordított bocskor.

Ezalatt Samuka folytatta megkezdett munkáját. A boltosnak már nagyon kopott volt a cégtáblája. Újabb fekete kutyát, cukorsüveget, lisztet, darát s egyéb holmit kellett volna pingálni. Ezt Samukának az éles szeme észrevette s megmondotta a boltos fiunak, Bertinek. Berti elmesélte ebéd közben a papájának. Samuka elvitte a boltoshoz az ő arcképét, melyet Gazsi rajzolt.

A többi aztán megint csak úgy magától jött.

Ezúttal nagy fába vágta Gazsi a fejszéjét. Nem papirosra, nem is krétával, hanem fekete pléhre pingált. Egész álló hétig dolgozott rajta, hanem az meg is volt csinálva. Aki látta, azt mondotta, hogy a cukorsüvegek szinte legurulnak a tábláról, olyan élethűek, a rizskását a madarak is megkivánták, mert azt hitték, hogy igazi rizkásaszemek.

A boltos kifizette a pléh és festék árát, azonkívül adott a fiatal festőnek tizenöt pengőforintot.

Mikor ezt Menyus meghallotta, többé nem akart olyan képeket rajzolni, melyek a könyvekbe kerülnek, hanem csupa söröshordót, szálámit, sültlibát, sonkát. Mert ha Gazsi olyan sok pénzt szerzett a kis boltos cégtáblával, mennyivel többet fog ő szerezni, ha egy gazdag hentesnek vagy vendéglősnek pingál cégtáblát!...

Az utcán is folyton a cégtáblákat nézegette; de hiába, neki nem volt Samukája; akinek pedig nincsen Samukája, az hiába pingál szépen, nem tudja eladni senkinek.

A kenyerespajtások jó barátságát nem zavarta meg semmi. A lakáspénzt összeadogatták a keresményeikből; ebédre, vacsorára eljártak oda, ahol olcsón és sokat lehetett kapni. A vacsórát otthon csinálták, a szakács természetesen Menyus volt, neki ehhez is kellett értenie.

Idővel ő is ötven-hatvan krajcárt szerzett naponta, de ekkor már egy esztergályosnál dolgozott, mert a könyvkötőnél nem tudott tovább maradni hat hétnél.

Gazsi állandóan otthon volt.

Mióta a cégtáblát festette s egyszerre annyi pénzt kapott, néhány festéket és vásznat szerzett be s kezdett festegetni. Eszébe jutott a szülőfaluja. Ismert egy öreg favágót, aki a patikáriusnál szokott dolgozni, az öreg Dani bácsit.

Lepingálta, de amíg készült, a fiuknak a viláért sem mutatta meg. Mikor aztán kész volt, odaállította az ablakfájára.

Hazajön Bódi, látja a favágót, összecsapja a kezét s felkiált:

- Nini, Dani bácsi!...

Menyus is hazajön, őt is meglepi, ő is elkiáltja magát:

- Jó estét, Dani bácsi!...

És örvendeznek a kenyerspajtások, hogy milyen gyönyörűen sikerült... mikor valaki bekopogtat az ajtón.

Azt hitték, hogy a Samuka komédiázik s még kikiáltja Menyus:

- Öcskös, ne bolondozz, gyere csak be!

Hát egy drága prémekabátú úr lép be. Sárga bőrkegtyű a kezén, aranykeretes pápaszem az orrán.

- Pallós Gáspárt keresem - mondja s körülnéz a szobában.

- Én vagyok - felel meglepetten Gazsi.

- Nagyon örvendek, hogy megtaláltam önt, ifju barátom... Igazán nagyon örvendek... Én önnek nagy hálával tartozom.

- Bocsánat... talán tévedni méltóztatik...

- Korántsem! Nagyon jó helyen járok. Tegnap volt a tárgyalás, ott tudtam meg mindent. A haszontalan cseléd egy szót sem szólott otthon.

Gazsi álmélkodva hallgatta ezeket a titkos szavakat. Most már szentül meg volt győződve, hogy az ismeretlen úr eltévesztette az ajtót. Csak az nem fért a fejébe, hogy az ő nevét honnan tudta meg.

- Úgy veszem észre, hogy nem érti szavaimat. Még az ősszel történt, hogy a cselédleány kiment a kis gyermekkel, nos...

- Tudom már! - kiáltott közbe Menyus. - Te Gazsi, az a gyermekkocsi-történet!... No látod, pupák, hogy igazam volt... No tessék!

- Ön, fiatal barátom, megmentette a gyermekem életét... Valóban őszintén sajnálom, hogy csak most tudhattam meg. No de nem késő. A rendőr akkor felírta az ön nevét, címét.

- Nem volt az olyan nagy dolog, nagyságos uram.

Az idegen jóakarattal bólintott s kezét nyújtotta a fiúnak.

- Mondja, ezek a testvérei? - kérde Bódira és Menyusra tekintve.

- Nem testvéreim, de olyan jók, mintha testvéreim volnának... Ezek testi-lelki jó barátaim.

- És ez a kép... ez a szép kép...

- Ő festette! - kiáltá fel diadalmasan Menyus. - Tessék csak megnézni a többi rajzait... s milyen nagyszerű cégtáblát is fest!...

A finom, előkelő úr mosolygott. Tetszett neki az a nagy buzgóság, amellyel Menyus a barátját dicsérte.

Végig nézte a piruló, zavart Gáspárnak összes rajzait, festményeit. Végül kivett a tárcájából egy névjegyet s e szavakkal adta át:

- Holnap délelőtt 11 órakor legyen kérem a lakásomon. Fontos mondanivalóm lesz. Meg kell köszönnöm azt, amit cselekedett.

Az előkelő úr kezét szorította Gáspárral, kezét szorította Bódival és Menyussal is. A ház előtt állott a hintója s ez vele elrobogott.

Ezalatt a három kenyerespajtás a névjegyen álló nevet olvasta el:

<p><i>Alsó-rakomazi Árkossy Tivadar</i> <i>cs. és kir. kamarás.</i></p>

Menyus levette az ágyról a sapkáját s háromszor egymásután a földre csapta. Ezt éktelen nagy örömeiben cselekedte. Azután hozott egy félliter bort, megtöltött félig három csorba poharat s így szólott:

- Isten éltesse alsó-rakomazi Árkossy Tivadar császári és királyi kamarás úr ő méltóságát! Mert ha őt élteni, akkor Gáspárról igazán híres festő lesz!

A három kenyeres-pajtás kocintott és ivott.

* * *

Míg az ember fiatal, tele van reménységgel, hittel és bizalommal; hamar tud lelkesedni és nehezen tud kétségbeesni... És ez nagyon bölcsen van így.

XI.

Gazsi ismét tanul, Menyus ismét mesterséget változtat.

Az idegen úrnak látogatása szombati napon történt. Másnap Bódi nem ment a gyárba, Menyusnak még a szombat délutánja is szabad volt, mert csak fél napot dolgozott.

Gazsit mindenekelőtt úriasan föl kellett ruházni, hogy ahhoz a nagy úrhoz elmehessen. Tetőtől-talpig feketébe a legjobb akarat mellett sem tudták őt a kenyeres-pajtások öltöztetni, mert mindössze Bódinak volt egy fekete kabátja, ahhoz illő sötétkék lájbija. Hiába szabadkozott Gazsi, ezt neki föl kellett vennie. Nem talált egészen rá, mert Bódinak szélesebb volt a válla, de ilyen lényegtelen dologgal a kenyerespajtások nem törődtek.

A kabát megvolt, a nadrág is illett hozzá, de annál jobban meg voltak akadva a kalappal. A Gazsié zöldes színű volt, a szalag is megfakult már rajta. A sok eső, ami eddig verte, meglehetősen kivette a formájából. Ezzel hát nem mehetett el. Csakhogy a Bódi fekete kalapja úgy ráment Gazsinak a fejére, hogy még a két füle is csak nagynehezen tudta két oldalt fenn tartani. Menyus papirost tett a bőrbélés alá, de úgy sem volt jó. Irgalmatlanul állott a fején. Első pillanatra meglátszott, hogy kölcsönként és nem saját kalapja.

Beható tanakodás után elhatározták, hogy Gazsinak okvetlen új kalapot kell vásárolnia. Ekkor azonban Menyus a homlokára ütött és így szólt:

- Megvan! Nem veszünk kalapot. Először, mert drága, másodszor, mert fölösleges, harmadszor, mert én szerzek kölcsön.

Kirohant s tíz perc múlva fényes kürtőkalappal tért vissza. A szomszédból hozta, hol egy kalapossegéd volt szálláson, kinek illett, hogy ilyen úri kalapja legyen. Gazsi felpróbálta s pompásan talált neki.

- Micsoda úri arcod van benne! - jegyzé meg büszkén Bódi. Hanem keztyűt nem tudtak szerezni, mert ezt a teljesen fölösleges ruhadarabot nem a lakatoslegények, meg az ideiglenes esztergályosok számára találták ki. Menyus megkefélte kenyerespajtásának a hátán a ruhát, megigazította nyakravalóját, forgatta jobbról balra, míg tökéletesen meg volt elégedve; annak utána pedig így szólt:

- Most már mehetünk!

Ez a *mehetünk* azt jelentette, hogy a két kenyerespajtás elkiséri a harmadikat ahhoz a házhoz, melynek első emeletén a pártfogó nagy úr lakik. A kapuban megállanak majd s addig el nem mozdulnak onnan, míg Gazsi le nem jön a jó hírrel.

Szakasztott így cselekedtek akkor is, mikor Gazsi a minorita-kolostorba ment, pedig akkor neki korántsem volt ilyen úri formája.

Az ám!... de az elindulás pillanatában vette Menyus észre, hogy a Gazsi ballábán levő cipőnek a jobboldalán a folt jobban látszik, hogysem a kürtőkalaphoz méltó volna. Fogta a cipőtisztító kefért s így rendelkezett:

- Tedd föl a ballábadat a székre! Egy-kettő, hamar!

Menyus műértő keze s a jó bőven alkalmazott csizmakenő csakhamar egyenlővé tette a foltot a fényes bőrrel s a kenyerespajtások nagy vidáman indultak el arra az útra, mely Menyus szerint Gazsi diadalútjának öröndetes kezdete lesz.

A ház, melyben az az úr lakott, már kívülről elárulta, hogy ott nem lehet amolyan kiadó-szobát találni, melyért naponta húsz krajcárt szoktak fizetni.

Menyus a kapuszínben hamar megtalálta a kamarás úr nevét s a szőnyeggel leborított főlépcsőhöz vezette Gazsit.

Ott aztán a két kenyerespajtás megölelte Gazsit, éppen mintha hosszú-hosszú időre búcsuztak volna. A házfelügyelő, kinek aranypaszományos sapkája volt, csak csóválta a fejét erre a furcsa jelenetre.

A nagyvárosban lakó emberek nem szoktak ilyen nagyon érzékenyen búcsuzni egymástól.

- Hallják, ki az a fiatal ember? - kérdezte kíváncsian a házfelügyelő Menyuséktól.

Menyus büszkén odavágta:

- A mi testi-lelki barátunk!

A cifrasapkás úr mosolygott. Isten tudja, mit gondolt magában. Annyi bizonyos, hogy nem volt rossz ember, mert a két fiut bevitte a szobájába s egy pohár szilvóriummal kínálta meg, mivelhogy nagyon sokáig kellett a pajtásukra várniok s a kapuszinben erős hideg volt.

Ugyancsak a házfelügyelő mondotta nekik, hogy az az Árkossy úr, méltóságos úr, sok pénze van neki, a feleségének még több, hogy még a miniszterek is mind jó barátai s az egész első emeleten csak ő lakik. Van huszonnégy szobája.

Menyusnak szörnyen ragyogott az arca. Mind hunyorgatott Bódira s mind azt hajtogatta, hogy:

- Mondtam én ezt már akkor, de te nem hiszel nekem soha!

Egy teljes óra telt el, mikor Gazsi lejött a szőnyeges lépcsőkön. Nyakába borult kenyerespajtásainak és kacagott és sirt:

- Ismét tanulni fogok!... Nem leszek a ti terhetekre!... Oh, be jó az Isten!

- Mesélj el mindent... mindent! - ostromolta Menyus, akit szinte megölt az éktelen kíváncsiság.

- Majd otthon, Menyus!

Az ám, de Menyus rögtön akart mindent tudni. Útközben Gazsi szépen apróra elmondott mindent. Hogy őt milyen bársonyos székbe ültették, hogy egy óriási aranyrámás tükör volt vele szemben s a plafon közepéről százágú csillár lógott le. Aztán bejött a nagy úr, később a nagy úrnak a felesége, behozták a babát is, aki mindjárt az ő ölébe kérezkedett és fogdosta az orrát s olyan édesen kacagott, mintha ezüstcsengettyűvel csengettek volna. El kellett mondani az egész élete történetét s a nagy úriasszony mindig azt mondogatta:

- Oh, szegény... szegény fiu!

Aztán megkinálták édes pálinkával és süteménnyel. A sütemény ezüsttálcán volt, a pálinkás pohárkák pedig ezüsből s felül aranyozottak. A nagy úr megígérte, hogy taníttatni fogja, beadja a festőiskolába.

- De nem fogsz ott lakni, ugy-e? - vágott közbe aggodalmasan Menyus.

- Nem ám, veletek maradok. Beszéltem rólatok is a méltóságos úrnak. Elmondtam, hogy egy faluból jöttünk föl s mindig együtt tanultunk.

- Hát erre mit mondott? - kérdezte Bódi.

- Azt mondotta, hogy ez ritka szép barátság s ennek a kötelékeit eltépni nem szabad.

- Soha, míg a világ! - kiáltotta Menyus.

- Oh, fiuk, én olyan kimondhatatlanul boldog vagyok! Mégis csak jóságos az Isten! - áradozott nagy szívbeli melegséggel Gazsi. - Nem akartam én nektek sohasem megmondani, hogy mennyiszor szégyeltem magamat, ha láttam, hogy ti dolgoztok s a keserves munkával szerzett garast megosztjátok velem, aki hónapok óta a ti irgalmatokból élek.

- Hát a cégtábla, hát Samu képe, hát a mészárosfiu képe! - emlékezteté Menyus az ő barátját művészi első sikereire.

Gazsi mosolygott.

- Tudom én, amit tudok. Beszélhettek nekem akármit. Ezentúl másképpen lesz.

Három nap múlva Gazsi már növendéke volt a festőiskolának. Hja, a nagy urak hamar ki tudnak mindent eszközölni. Egy bozontos fejű, nagyszemű festőtanár megnézte a rajzait s így szólt:

- Ezek még mázolások, barátom, de látom a körmököt. (A tanár oroszláncörmököt értett s ez nála azt jelentette, hogy tehetségesnek tartja Gazsit.) Egyelőre azonban páratlan szorgalmával és nagy értelmességével vonta magára a tanárok figyelmét.

A rajza fölé hajolva dolgozott egész délelőtt, egész délután. Társai eleinte szánakozva néztek rá. Egyik-másik gúnyolta is, de Gazsi nem bánta. Ő az élet iskolájából került a festők fényes palotájába s az élet iskolája lesurrol az emberről minden fölösleges érzékenységet és elbizakodottságot.

Tanulni akart, s mert megvolt erre az alkalma, hát buzgón felhasználta.

A pajtások minden este kivallatták őt, hogy mi történt az iskolában s Menyus esküdözött, hogy az összes festőnövendékeket meg fogja verni, ha az ő pajtásukkal gúnyolni merészkednek.

Ő maga természetesen már nem dolgozott az esztergályosnál, hanem felcsapott szobafestőnek újra. Bár valójában nem érzett ehhez a pályához sem különösebb kedvet. Akkortájt Budapesten rengeteg sok házat építettek s a szobafestőmestereknek sok munkásra volt szükségük.

Naponta megkeresett egy forintot, sőt különórákban is dolgozott s minden héten nyolc-kilenc forinttal állított be a pajtásokhoz.

Egyszer aztán egy bolond ötlete támadt.

- Tudjátok, fiuk, azt gondoltam, hogy mihelyt egy kicsi pénzt összerakosgatok, veszek egy zongoraverklit. Ennek a masinának a hangját nagyon szeretem. Magamnak is lesz része a gyönyörűségben, meg pénzt is kereshetek vele. Mit szólsz hozzá, Bódi?

- Semmit a világon! Végy zongoraverklit, Menyus és szerezz sok pénzt. Ezt a mesterséget tanulni sem kell, mégis tudod...

- Nono, öreg, ebből látom, hogy nem tetszik az ötletem.

- Dehogyan! Csakhogy ennél még egy jövedelmezőbb vállalatot is ajánlhatok neked. Az hozna ám pénzt a konyhára.

- Csak ki vele, Bódi, én kész vagyok mindenre!

- Ne áruld el senkinek, Menyus, mert ha más megtudja, még elkaparintja előlünk a hasznot.

- Persze... persze! Mi legyen az a vállalat?

- Meszeld ki, Menyus, az eget!

- Erigy már!

- Nem vállalkoznál rá?

- Miért ne, ha vasból egy létrát kovácsolsz... hehehe!... No ugy-e, megfogtalak?

Már az igaz, hogy Menyus roppant vállalkozó természetű ember volt és ne csodálkozzék senki azon, hogy a szobafestés művészetére ráunt. A festékkeverés, a falkaparás, meszelés, létrahordozás nem a legélvezetesebb foglalkozások egy olyan ifjura nézve, kit a megboldogult talián vásárokra vitt s a repülőgép titkaiba akart beleavatni.

Bódi annál állhatatosabban megmaradt a maga mestersége mellett. Azt azonban észrevette, hogy neki sem ártana, ha még egyet-mást tanulna. Hetenként háromszor eljárt egy olyan szakiskolába, ahol este tanították, még pedig ingyen, a továbbhaladni akaró iparosokat.

Természetesen Menyus is rögtön beiratkozott, de már a második óráról elmaradt, mert egy képesűjság kiadóhivatalában kapott némi alkalmazást. S ugyanebben az időben foglalkozott azzal a gondolattal, hogy tulajdonképpen író is válhatnék belőle idővel.

- Mert, hej fiuk, a világon legjobb dolga van az írónak! Belemártja tollát a tintába, végigszánt a papiroson s csak úgy ömlik a pénz a markába.

Ámde az az írói álom nem akadályozta meg a szorgalmas Menyust abban, hogy a rákövetkező héten újságot ne áruljon az utcán, mert ő nem szégyenlett semmi munkát a világon, csak azt nem tudta volna elviselni, hogy máson, főleg az ő kenyerespajtásain élőködjenek.

Nagyon dicséretes tulajdonság volt ez benne, de Bódi mégis mindennap a szemére lobbantotta nagy állhatatlanságát. Figyelmeztette őt a jövőre, amely mindenikre nézve bizonytalan. Ilyenkor Menyus így szólott:

- Aki ruházza a mezők liliomait, az rólam sem feledkezik meg.

Ebben megint Menyusnak, a bolondos Menyusnak volt igaza.

XII. A katonabakancs és az őrmester úr.

Mielőtt Menyus akár zongoraverklit vásárolt volna, akár írónak csapott volna fel, valami nagyon nevezetes dolog történt. Minden épkézláb emberrel megtörténik s így nem kell tőle félni. Őt bizony besorozták katonának.

A mértéket jól megütötte s adtak neki egy könyvet, az volt a katonakönyv; ezt a könyvet nem kell senkinek megtanulnia, mégis felöltöztetik katonaruhába s adnak neki egynéhány eszten-deig kvártélyt is, ruhát is, kenyeret is egész ingyen.

Eleinte nagyon elszomorodott Menyus, mert három esztendő sok idő s neki ennyi ideig kell a királyt szolgálnia; de mert a természete nagyon hamar változott, hát a katonaság gondolatával is megbarátkozott. Sőt nemsokára kalandos vágyai is támadtak.

- Tudjátok, fiuk - mondá egy este - volt már sok híres vezér, aki közkatonaságon kezdette s idővel generális lett belőle. Miért ne lehetne végre belőlem is generális?

- Az ám, de oda háború kell! - vélekedék Bódi.

- No hát miért ne lehetne háború? A francia haragszik a németre, összeverekednek, a franciák segítségül hívnak minket...

- Megint bolondokat beszélsz, Menyus! - vágott közbe Bódi. - Jól tudhatnád, hogy nekünk a némettel kell tartanunk.

- Már hogy is ne kellene!... Különben nekem mindegy. A fő az, hogy csata legyen s hogy én abban a csatában kitüntessem magamat. Hull majd az aranycsillag, mint az eső. A fővezér megveregeti a vállamat s azt mondja: »Tovább fiam! Így terem a tábornagyi pálca!«

- A hátadra! - ingerkedék Bódi.

- Jól van, jól, kedves vaskalapács úr, majd meglátja.

Igy készült Menyus a hadi pályára. Hogy a szívét még jobban megkeményítse, vásárolt egy tucat vöröstáblás könyvet a boltban. Csupa híres vitézek és rablók történetei voltak. Ezeket falta esténként s az ábrázata égett a nagy hősi felbuzdulástól.

Csodálatos módon a rablók kalandjai sokkal jobban tetszettek neki, mint a vezérek cselekedetei. Egy-két nótát megtanult, csak a vége volt keserves a rablóhistóriáknak. Mindegyiket elfogták, a tömlöcbe vetették. Aztán a »tömlöc faláról sok víz csorga rájuk« - s hogy megszáradjanak, hát felakasztották őket.

Ha Menyus a megható történetnek a végére jutott, rendesen így sóhajtott fel:

- Ez az akasztófa bizony elmaradhatott volna.

Október elsején szívreható búcsut vett a pajtásaitól. Hóna alá kapta a kis faládáját s elment egy nagy szürke házba, melyet, akármilyen vén is volt, »Újépület«-nek neveztek akkor.

Odarendelték őt nagy-erős parancssal.

Reggel hat órától délelőtt tizenegyig az udvaron ácsorgott egy csomó új cimborával, a kik úgy meg voltak riadva, mint valami juhok. A kalapjaik mellé virágot tettek; tegnap, mikor hazul-ról elindultak, csak úgy dült belőlük a vidám nóta, de hogy a szürke kapu ajtaján beléptek: kifogyott belőlük a nóta is, a jókedv is.

Azután egy bibircsós orrú őrmester, akinek a hangja recsegett, mint a réztülok s a szeme keresztbe nézett, mintha egyszerre az összes új katonákat látni akarta volna: elvitte őket a ruharaktárba s felöltöztette. Menyusnak irtózatoss két bakancsot adott. A talpába huszonnégy szög volt verve, a fejére négy gyönyörű folt rakva.

- Őrmester ur, jelentem alásan, ez a bakancs nekem igen bő! - jelentette Menyus kellő tisztelettel.

Az őrmester odaállott elébe s nyájasan így ordított rá:

- Mi kell?... Aranytopánka kell?... Ráadásul aranyóra, te bundás, te...

- Nem csak...

- Befogd a szájad, bugris!... Tégy belé szalmát!... Már hogy a bakancsodba is, te!

Menyus elhallgatott s tett bele a bakancsba egy csomó szalmát. A szalma jó meleget tartott a lábának.

A szürke nagy házban sok száz katona volt együtt, de Menyus mégis szörnyen elhagyatottnak érezte magát az első napokban. Nem csoda, hiányoztak az ő kedves, az ő jó kenyerespajtásai.

Csak most érezte igazán, hogy mi az a jó barát. Csak most értette meg, hogy eddig miért esett neki jól még a nyomorúság is... mert voltak mellette részvevő barátok.

Előbb megszidta a káplárja, aztán rátámadt az őrmestere. Az egyiknek nem volt elég fényes a gomb, a másiknak nem ragyogott eléggé a puskacső. Egyik megfenyegette kurtavassal, a másik áristommal. A »kurtavas« nem tartozik a legkellemesebb katonai mulatságok közé. Ha valakinek a jobbkezére és a ballábra vasperecet tesznek s ezt a két perccet láncsal kötik össze: ez a kurtavas; no de akkor is kurtavas marad, ha a balkezére és a jobblábra rakják a vasperecet.

Egy hét éppen elég volt arra, hogy Menyus mindenféle generális-álomból kiábránduljon. Azt ő nem bánta, hogy korán kellett fölkelni, hogy az ágyát neki kellett megvetnie, hogy szobát súrolt, vizet hordott. Csak a káplár, meg a rezesorrú őrmester bántak volna vele emberségesebben.

Mikor vasárnap Bódi és Gazsi meglátogatták őt, csaknem sírva panaszkolta el nekik, hogy milyen cudar a sorsa.

Bódi azt mondotta, hogy ő segít rajta. Kezdte pedig a segítséget azon, hogy a káplár úrnak néhány szivart nyomott a markába, az őrmestert pedig meghívta egy pohár borra le a kaszárnya kocsamájába. Természetesen Menyus is velük ment.

De milyen jó barátok lettek még aznap! Az őrmester egészen más ember volt a korcsmában, mint fent a kaszárnyában.

- Ha én azt tudtam volna!... Miért nem mondtad pajtás? - Mindezt kérdezte Menyustól, aki bámulva nézett rá. Nem tudta, hogy mit kellett volna neki mondania.

- Mert tudod, az ember nem olvashatja le senkinek a pofájáról, hogy miféle ember.

Az őrmester úrnak ez a mondása valóképpen régi, nagy igazság. Menyus csak most kezdte megérteni. Igaz, hogy Bódinak sok üveg borába került, de meg is volt az eredménye.

A nagyhatalmú őrmester megölelte Menyust s biztosította őt arról, hogy ezentúl gondja lesz rá.

- Ne búsulj, pajtás! Akárki mit mond, ne higgy neki, csak nekem higgy! Én azt mondom, hogy nincs a világon senkinek jobb dolga, mint a katonának.

Bódi csak hunyorgatott szemével Menyusra, akit az őrmester barátsága végtelenül boldoggá tett.

Nem csoda, ha aznap éjjel megint a generálisságról, győzelmes csatákról, dicsőségről álmodozott. Akinek az őrmester a barátja, annak nem is kell a világon senkitől sem félnie.

A Bódi borának nemcsak ez a szép álom volt a következménye, hanem a még sokkal szebb valóság, melyre Menyus virradt.

Délelőtt az őrmester intett neki, hogy menjen be az őrmesteri szobába.

Menyus katonásan köszönve megállt az őrmester előtt:

- Jelentem alásan, őrmester úr, itt vagyok!

- Ne számárkodj, Menyus! - felelte mosolyogva az őrmester. Nem szolgálati ügyben hívtalak. Jó sorod lesz s ezt neked köszönheted. Az ezredes úr megparancsolta, hogy keressék neki inast. Hm!... Gyönyörű állapot az, hé!... Téged néztelek ki.

- Köszönöm szépen!

- Mondd meg a barátaidnak is; jó lesz, ha tudják.

- Megmondom!

- Külön ruhát kapsz, finom kosztot... Nagyon finomat... Bizony fiu, még egy gróf is megírgyelhetné ezt az állapotot... Ne felejtsd el, mondd meg a barátaidnak... Szervusz!...

Mégis csak emberséges volt ez az őrmester. Mindazonáltal a dolog nem történt egészen úgy, mint ahogy elmondotta. Menyust nem ő ajánlotta az ezredes úrnak, hanem az ezredes úr maga szemelte volt ki. Nem köszönhetette egyébként, mint a kedves, megnyerő ábrázatának. Gyakran van úgy az életben, hogy az arcunk a legjobb ajánlólevél.

Menyus erről nem tudott semmit, nagymértékben érezte a hálát az emberséges őrmester iránt, aki őt az ezredes úrnak ajánlotta s nem is mulasztá el, hogy barátainak elmesélje.

Bódi gyönyörű tajtékszipkát vett s átadta Menyusnak, hogy ajándékozza meg vele a derék őrmestert. Mert hiába, az emberek olyanok, hogy a hálát rendszeren csak akkor szeretik, ha kézzelfogható.

Ez a szipkaátadás volt Menyusnak az utolsó hadi cselekedete a katonaságnál.

A nehéz katonabakancsot levetette s könnyű cipőt húzott föl helyette, zsinóros nadrágot, valóságos libériát, mert az ezredes nagy úr volt s az ezredes inasának is fehér keztyűben kellett járnia.

Menyus vígan nézhetett elébe a három esztendőnek. Megint a régi jókedvű fiu lett, mint eddig volt.

XIII. Gazsi nagy diadala.

Négy esztendő telt el.

Bódi huszonkét esztendős volt, Menyus huszonnégy, Gazsi a huszonegyedikben járt.

Bódinak heti tizenöt forintot fizettek a gyárban, Menyus leszolgált a három évet a katonaságnál, még pedig olyan ritka szerencsével, hogy egy hétnél tovább nem nyomta a puskavállát.

A kenyerespajtások ezalatt a négy esztendő alatt sem szakadtak el egymástól.

Bódi és Menyus együtt laktak, de nem a Samuka nagymamájánál, aki már két év óta nem árul főtt kukoricát és szentjánoskenyeret, hanem szép csendesesen pihen künn a temetőben. Szép, nagy szobájuk van, melyet Gazsi igazi műteremnek rendezett be.

Itt készítette az első szép festményét.

Három vándorlegényt pingált, akik fáradtan érkeznek egy falusi kocsmába s ott az egyik asztal mellé telepednek, hogy vacsoráljanak. Az asztalra kirakják a kenyeret, szalonnát, hozatnak egy üveg bort, az egyik éppen mesél valami vidám dolgot s a másik kettő nagy érdeklődéssel hallgatja.

Vajjon mire gondolt Gazsi, mikor ezt a képet festette? Eszébe jutott az ő vándorlásuk. Igen élénken élt az emlékezetében, még az arcuk vonásaira is emlékezett, a falusi kocsmahosszú, kecskelábú asztala, a petróleumlámpás a szekrény tetején, a kocsmárosné vörös fejkendője, a kis bozontos szőrű kutya, a sutban üldögélő vak koldus, meg a vezetője, a mezitlábú fiú.

Maga az élet volt a kép.

Mikor a nagyúri pártfogó először látta, felkiáltott meglepetésében:

- Ezt maga festette, barátom? Ez remekmű! Ezt ki kell állítani!... Meg fogja bámulni az egész ország!

A nagy úrnak igaza volt. A képet kiállították a műtárlat pompás palotájában, hol száz meg száz szebbnél-szebb kép lógott a falon s hová ezer meg ezer ember tódult. Nem ingyen, hanem pénzért mutogatták a képeket.

De bezzeg mindenki Gazsi képe előtt állott a leghosszabb ideig. Egymástól kérdezték:

- Ki ez a Pallós Gáspár?

- Mennyi erő van ebben az emberben!

- Micsoda eleven színek!

- Ezek az alakok élnek!

Meg akarták vásárolni, de már nem volt eladó. Az a kép a nagyúri pártfogónak készült. Ezzel akarta Gazsi hálájának egy részét leróni.

Vasárnap egész délután ott ácsorgott Menyus a nagy palotában. A Gazsi képe előtt álldogált s mohón lesett minden szót, amit az emberek elejtettek.

Úgy szerette volna mindenkinek a kezét megszorítani s úgy szerette volna mindenkinek elárulni, hogy a fiatal festőművész, kinek a munkáját megbámulják, nem más, mint az ő barátja.

De attól félt, hogy ezzel csak árt Gazsinak, na meg neki sem hiszik el, hogy ilyen híres barátja van.

Mégis csak szép dolog a dicsőség! A Gazsi arcképét közölték a három- és négykrajcáros újságok. Talán a világ minden részében fogják egy hét múlva tudni, hogy ki az a Pallós Gáspár?

Bódit néhány újságíró kereste föl s tövéről-hegyire kivallatta, mit tud a nagytehetségű Pallós-ról. Minden apróságra kíváncsiak voltak, még arra is, hogy a minorita kolostorban a tisztelendő atyáknak vizet hordott a konyhára, sepet, hogy éhezett és fázott s hogy nincsen sem apja, sem anyja.

Bódi elküldötte az újságírókat Menyushoz is, mert már belefáradt a sok beszédbe.

Bezzeg nem fáradt bele Menyus! Ő nemcsak Gazsíról beszélt a kíváncsi újságíró uraknak, hanem Bódiról és magáról is. A hármuk éktelen nagy barátságáról, mely kezdődött a falusi utca ároksáncában s egy másik gödörben fog végződni, azt a gödröt pedig sírnek nevezik.

Jelent is meg másnap az újságokban Gazsíról, meg a kenyerespajtásairól annyi, hogy az még egy püspökről is sok lett volna. Aki elolvasta, pedig sokan olvasták el, annak még a könnye is kicsordult, olyan megható történet volt.

Menyus összevásárolta mind a lapokat, átadta az ezredes úrnak, hogy olvassa el, milyen híres-nevezetes barátja van neki.

Azt azonban nem állhatta meg, hogy föl ne sóhajtson:

- Mégis kár, hogy összetörtem a gipszfigurákat s nem folytattam tovább azt a másik mesterséget. Belőlem is...

Nem mondotta tovább. Attól félt, hogy igen nagyot talál mondani.

Hát Gazsi?

Őt a sok dicséret nem bírta elkábítani. Furcsa egy teremtmény volt ő az Istennek. Hiába bízta Menyus, hogy egész nap sétáljon az utcán, hogy az emberek láthassák. Otthon maradt, felhúzta a festőzubonyát, kiterítette vásznát s belekezdett egy másik festménybe.

- Hát nem vagy megelégedve? - kérdezte tőle Menyus.

- Igen sok a dicséret - válaszolá - s attól tartok, hogy nem érdemlem meg. Sokat kell még tanulnom. Hol vagyok én még az igazi nagy mesterektől!

- Hol vagy?... Hát éppen mellettük állasz és punktum!

Csak Bódi adott igazat Gazsinak.

- Elmegyünk külső országokba. Neked szükséged van rá, én is nagy hasznát veszem. Te pingálsz, én a műhelyben kalapálok.

- Hát én? - vágott közbe Menyus. - Nekem is letelik egy hónap múlva a katonai szolgálatom...

- Igen, ha az elindulásig valami egyéb nem jut az eszedbe - jegyzé meg Bódi, aki nem hiába volt a kalapácsnak mestere, mert mindig fején találta a szeget.

A nagyúri pártfogó kieszközölte Gazsinak ötszáz forint ösztöndíjat, hogy külföldi tanulmányútra mehessen. Ő maga is adott a képért ötszáz forintot s a fiatal festő, meg a fiatal lakatos nyugodt lélekkel indulhattak útnak.

Menyus nem mehetett velük, mert őt új pálya várta. Megismerkedett egy vándorszínésszel a »Pannonia«-kávéházban, aki szinpadi festőt, ruhatárost és kellékest - egyszóval: mindenest keresett.

Menyus rendkívül megszerette a jókedvű fiut, de még inkább a vándorszínészek szabad, művészi életét s vállalkozott az állásra, mely fényes javadalmazással nem járt, de Menyusnak szörnyű mód megtetszett.

Igy aztán a pályaudvarig elkísérte két világjáró barátját, ott nagy érzékenyen elbúcsuzott tőlük. Utolsó szava is az volt:

- Hát ha mire visszajöttök a hazába, engem már mint híres színészt láttok viszont... Ki tudja?

Bódi a vasuti kocsi ajtajából lekiáltott:

- Inkább építs magadnak háromemeletes házat!

Menyus mosolygott, a mozdony füttyült s a harmadik kenyerespajtásnak - Isten tudja miért - nagyon elszorult a szíve. Érezte, hogy immár egyedül maradt; immár az sem lesz, aki a szemére lobbantsa, ha valami számárságot csinál... És nem lesz, akihez beszéljon, akinek újabb, meg újabb terveit elmondja...

Míg az állomástól begyalogolt a Pannoniáig, hol új cimborája várta, már elhatározta, hogy Gazsiék után fog vándorolni...

Igen, igen! Menyusnak a lelke vándormadár volt. Vajjon hol fog megállapodni s vajjon mikor nem töri a fejét újabb terveken?

XIV. Menyus a vándorkomédiás.

Menyusnak eddig is tarka-barka volt az élete. Olyan volt, mint a nadrág, melyet csupa különféle színű foltból varrogatnak össze.

Ő aztán viselte rendületlenül és megvolt az a jó szokása, hogy soha senkinek sem panaszkodott, legkevésbé pedig az odahazavalóknak.

Az ő levelei tele voltak nagyralátó reményekkel éppen úgy, mint a szíve. Pénzt sem kért soha. Nem feledkezett meg arról, hogy ő hazulról ígérettel távozott. Azt ígérte, hogy addig nem látják, amíg valami nem vált belőle.

Hogy a komédiás életre adta magát, annak legfőképpen az ő nyugtalan vére volt az oka. Ez a vér nem hagyott neki soha békét. Az is igaz, hogy a színháznak festett világa erősen hatott rá. Elég nagy kamasz volt, mikor először ment el a színházba s valami könnyfacsaró játékot látott. Egy királyfinak megmérgezték az apját s a királyfi elhatározta, hogy ő azt nem hagyja annyiba. Nem is nyugszik addig, míg a föld színéről mindenkit el nem pusztít, akinek része volt apja meggyilkolásában.

Menyus szentül hitte, hogy mindez így történt meg, s még a hajaszála is égnek állott, mikor az a királyfi elkezdett mesélni arról, hogy mekkora az ő bánatja.

Hanem akkor még nem gondolt Menyus arra, hogy eljön az idő, midőn előtte is megnyílik az a világ, hol az ember ma csizmadia, holnap herceg, holnapután rezessorru kefekötő, egy hét múlva napkeleti király.

Most, hogy az ő új barátja, akit Sióhalminak hívtak, olyan bűbajos színekkel festette a színészéletet, ellenállhatatlan vágy szállotta meg.

- Mert ne hidd, Menyuskám, hogy az igazi művésznak rengeteg sok iskolai tudomány kell... Szó sincs róla! Mi művészek csak úgy készen pattanunk ki az alkotó műhelyéből...

(Ezt a szép mondást Menyus nem értette meg első hallásra, bár tiszta igaz, hogy a szikra a kovács műhelyében ki-kipattan az izzó vasból.)

Hanem amikor a művészcimborá mesélt egy szabólegényről, kiből világhírű művész lett s egy kovácslegényről, aki az üllő mellől elugrott s nyomban a színpadon aratott babérokat: akkor mégis elhitte, hogy neki, a sokféle mesterségű embernek, valóságos jussa van ahhoz, hogy belőle még különb művész legyen.

Volt neki szép szőke bajusza. Tulajdonképpen csak szőke volt, de nem nagyon szép. Ezt az ő bajuszát tövestől irtatta ki az orra alól, mert a művészetnek első föltétele, hogy az embernek ne legyen bajusza.

Sióhalmi el volt ragadtatva, mikor Menyusnak a bajusztalan ábrázatát megpillantotta:

- Barátom - szavalá lelkesedve, - téged a jó Isten is művésznek teremtett! Nézd meg az arcodat!... Ebből mindent lehet csinálni. Kackiás bajuszká rablóvezért, pofaszakáll német herceget, ősz körszakáll táltost, vörös haj és rezgő szakáll falusi kocsmáros formál belőled.

Ez a sok dicséret olyan volt Menyusnak, mint az erős bor. Megrészegedett tőle. Egy csomó töpörtyűspogácsát és vörös bort rendelt a kocsmában s igen vidáman töltötték az estét.

Sióhalmi nem fogyott ki a jó tanácsból és az ivásból, sőt az előbbiből valamivel hamarabb, mint az utóbbiból.

Végre is hajnal felé Menyusnak félig ölbe fogva kellett művészbárátját a Gazsiék elhagyott szállására vinnie, melyet a kenyerespajtások egy hétig még rátestáltak.

A Sióhalmi színésztársasága nehezen verődött össze, de valahára mégis összekerült. Nem voltak többen hat tagnál s nem gondolhattak tehát arra, hogy holmi nagy városokban üssék fel a tanyájukat. A nagy városok lakói nagyon sokat kívánnak s nem is tudják kellőképpen méltányolni a magyar művészetet. Bezzeg ott van a falu s a falunak egyszerű népe. A falusi ember nem kíván fényes színházat, megelégszik a jó tágas színnel, vagy a községházával, a nagy-kocsmá ivószobájával. Nem is kell selyemruha, bársonyszék, csak játék kell, amely az öreg asszonyokat megríkássa.

Menyusék felültek egy nagy szekérre mindahányan voltak s elmentek a nagy városból egy módos községbe.

A bíró furcsa szemmel nézett rájuk, mikor elébe járultak s tudtára adták, hogy ők magyar színművészek s néhány este a kocsmá nagy ivószobájában szívreható magyar darabokat fognak játszani a nagy szigetvári Zrinyi Miklósról, Sobri Jóskáról s más efféle híres emberekről. Végre megengedte, hogy játszhatnak; de sok pénzt ne kérjenek, mondá a bíró, mert az idén kevés gabona termett s a nagy szárazság miatt a kukorica is gyengén eresztett.

Menyus nekigyürkőzött s rótt össze színpadot holmi régi deszkából, vászonból, lécből. Pingált tornyot, házat, várat, ágyút; csinált sisakot kemény papirosból; írt színlapot, nyakába vette a falut, kért kölcsön hosszúszerű csizmát s fából vagy kemény papirosból sarkantyút remekelt rája - szóval: Menyus kora reggeltől késő estig talpon volt.

Addig a művésztársak a kocsmában ittak és kártyáztak.

Sióhalmi, az igazgató többször megveregette barátjának a vállát s mondogatta:

- Megbecsülhetetlen munkaerő vagy, Menyuskám!

Az első előadás nagyszerűen sikerült. Az egész kocsmá megtelt a falu népével. Soha ők efféle komédiát nem láttak. Aztán egy csomó falusi gyermek is játszott a színészekkel. Ezek részint magyarok voltak, részint törökök. Fakarddal verekedtek a vár udvarán; kardjuk eltört s akkor birkózni kezdettek.

Az apjuk vagy az anyjuk odakiáltott:

- Ne hagyd magad, Palkó!

- Vigyázz, Imre!... Teremtsd a földhöz azt a törököt!...

Mindez nagyon mulatságos volt. Hát még a hős Zrinyi Miklós! Milyen szép beszédet mondott, mielőtt kirohant a várból!

Menyus is játszott. Ő volt a zászlóvivő magyar hős. Még beszélt is:

- Rajta!

Ezt mondta, de milyen bátran mondotta!

Az első előadásnak kerek tizenhárom forint volt a jövedelme. Azért volt csak ennyi, mert aki egy pár csizmát adott kölcsön, azt másodmagával ingyen kellett a színházba beengedni.

Előadás után a bíró egy fél bárányt küldött a magyar művészeknek, hogy ez után a nagyon fáradságos játék után lakjanak jól.

A kocsmárosné csinált báránytokányt s Menyus jóllakott. Természetesen a többiek is jóllaktak, de minket leginkább az érdekel, hogy Menyus jóllakott-e, mert ő volt az egész színésztársaságban, aki megérdemelte, mert ő dolgozott a legtöbbet.

- Ugy-e, aranyélet ez a miénk? - kérkedett előtte Sióhalmi, az igazgató.

Menyus tovább rágta a báránycsontról a húst s így szólott:

- Ühüm!

Ezt mondta Menyus és talán hitte is még akkor. Új volt neki a foglalkozás, újak voltak az emberek, bár az sehogysem fért a fejébe, hogy miért kapnak össze minden semmiségen.

Többek között az első estének a jövedelméből mindenik kapott nyolcvan krajcárt. A pénzt Sióhalmi osztotta szét. Egy vékonypénzű énekes színész követelte, hogy neki egy forintot adjanak, mert ő a darabban énekelt is.

- Csak kornyikáltál - találta mondani a másik színész. Ebből támadt a veszekedés. Sióhalmi-nak összetett kézzel kellett a veszekedőket kérnie, hogy a művészet szent nevében béküljenek ki s aztán a békesség kedvéért tíz krajcárral többet adott a harcos énekesnek.

Menyus csak megcsóválta a fejét.

Akaratlanul is eszébe jutott, hogy mikor ők hárman, a »kenyerespajtások« egy darab száraz kenyeren osztottak, azért veszekedtek, hogy a másiknak jusson nagyobb darabocská, mint nekik.

A második előadást szerencsétlenségükre olyan napon tartották meg, mikor a falu legmódosabb gazdája disznót ölt s az összes rokonait, atyafiait meghívta. Három forint tizennyolc krajcár volt a bevétel, azt pedig a kocsmáros foglalta le, mert az egész társaság nála ebédelt, még pedig jó reménység fejében.

A disznótoros gazda kilenc óra után odaizent a magyar művészeknek, hogy jöjjenek el hozzá egy kis vacsorára.

Igen jószívű ember volt s megmutatta ezzel a cselekedetével, hogy ő is pártolja a magyar művészetet, mert enni ad a művészeknek.

Természetesen mind elmentek, mert az ilyen szíves meghívást visszautasítani nemcsak illetlenség, hanem nagy ostobaság is lett volna.

Menyus igen jókedvű akart lenni, de most az egyszer nem sikerült. A gazdaember, aki őket a disznótorra meghívta, erősen talált az ő édesapjához hasonlítani. Mikor megpillantotta, mindjárt nagyot dobbant a szíve, mintha vádolta volna őt:

- No, ugyan sokra vitted, Menyus!

Bezzeg az ő művésztársai pompásan mulattak. Ettek-ittak, énekeltek, szónokoltak, táncoltak, majd fölvetették az egész házat.

Az ember ilyen. Ha jóllakik, akkor megfélekedzik a holnapról, s a holnapnak minden nyomorúságáról.

A színészek egy hét múlva már másik községben ütötték fel a sátorfájukat.

Ott is a régi élet kezdődött, egy hajszálnyira sem különbözött a másiktól. Menyus fűrt-faragott, mázolt, színlapokat írt, házalt, mert tudnivaló dolog, hogy Sióhalmi mindenüvé őt küldötte, mert tudott a nép nyelvén beszélni és... nagyon becsületes arca volt.

Egyik faluban a bíró meg is kérdezte tőle:

- Aztán hallja-e, uram, ezzel a jó, becsületes ábrázattal hogy is tudott beállani komédiásnak?

- Engedelmet kérek, bíró uram - válaszolá Menyus, - mi nem vagyunk komédiások, mi magyar színművészek vagyunk.

- Értem, értem - mondá jóízűen kacagva a bíró. - Zokon ne essék a szavam, de hát színművész vagy komédiás, egy kutya az... Maguk is csak kipingálják az ábrázatukat, szöszből bajuszt ragasztanak fel; maguk is csak mókáznak s egyik vásárról a másikra járnak, mint azok a többi csepürágók, akik tüzet nyelnek és a szájukból kardot rántanak ki, kócot esznek és malomköveket köpködnek... Ez bizony sehogysem magyar embernek való élet!

Ezt mondotta nagy jóakarattal a bíró s Menyusnak akárhogy forgatta elméjében jobbra-balra a szót, mégis csak igazat kellett a bírónak adnia.

Máskor megint, főleg ha a színházi cimborák meséltek neki, megint dicsőségről álmodozott. Azt hitte, hogy ő is azok közé a híres apostolok közé tartozik, akik hajdanában hirdették széles e hazában a magyar nyelvet s hirdették az ősöknek dicsőségét, ébresztgették a nemzetet, hogy legyen bizalma a jövőhöz...

Az ám, csakhogy ez éppen száz esztendővel ezelőtt történt. Akkor nem volt gőzmasina, nem volt villamos lámpás, nem voltak Budapesten óriási paloták... És akkor a színészek mind tanult, lelkes fiatal emberek voltak, akik az igazi művészetet magáért a művészetért szerették.

Ezt Menyus természetesen nem tudta, mindazonáltal nem panaszkodott az élet mostohasága ellen. Csak a színészcimboráival nem érezte magát jól. Utoljára ő is csak mesterségnek nézte a művészetet, még pedig nagyon furcsa mesterségnek.

A ruhája lekopott a válláról, a csizmáját csak nagynehezen tudta megfoltoztatni, mert nem volt pénze. Télen eleget fázott, de ahhoz mégsem volt lelke, hogy az apjának írjon s tőle pénzt kérjen. Azt hitte, hogy ez nagy bűn volna. Önmagától szégyenlette volna. Inkább tovább fázott s tovább éhezett.

Már tavasz felé járt az idő, mikor Sióhalminak az jutott az eszébe, hogy egy kis városkába megy a társulatával. Ott nem egy-két napig, hanem legalább két hétig fogja kihúzni.

Gondolta magában, hogy a városi embereknek több a pénzük, több az idejük s inkább hozzá szoktak az efféle mulatsághoz.

Egy kis pénzmagra is tett szert. Egy fiatal ember csatlakozott a társulathoz, aki bolondja volt a művészetnek s mindenáron játszani akart. Sióhalmi igazgató úr megtette őt társigazgatónak s a pénzén ruhákat szerzett be; egy csomó festéket, vásznat hozatott. Menyusnak újra tömérdek dolga akadt.

- Barátom - mondá neki Sióhalmi, - eddig egy kicsit nyomorogtunk, de ezentúl urak leszünk, majd meglátod!... Jövő évben kerek hatvan forint fizetést adok neked.

Menyus ezt válaszolta:

- Majd elválík, mi lesz a jövő esztendőben. Ami engem illet, örvendek, hogy a csizmámat megtalpaltattam. Annyi bizonyos, hogy nagy bolondságot cselekedtem, mikor...

- De édes pajtás - vágott közbe Sióhalmi, - már hogy lehet ilyesmit beszélni? Gondold meg csak, a városban csak úgy fog tódulni a közönség. Lesz pénz, lesz minden. Bátran előre! Fel a fejjel!... »Nincs veszve bármi sors alatt, ki el nem csüggedett!« Így szavalt nagy tüzzel Sióhalmi igazgató úr s Menyus tovább festette a vásznat. Míg festette, Gázsira gondolt, aki távol a hazától szintén vászonra fest, de az ő képeit megbámulják s az ő nevét a föld kerek-ségén mindenütt ismerni fogják.

Nem tehetett róla, de a régi jókedve elrepült, mint valami vándormadár. Az ember fiatalkori jókedve olyan, mint a virág: míg a tavaszi napsugár éri, bimbaja kifeszlik, a nyár megérleli, az őszi dér hirtelen megcsípi s a szirmok összezsugorodnak, lehullanak.

Menyus megváltozott.

XV. Menyus megállapodik.

Egyszer csak azon kapta magát rajta Menyus, hogy kezd gondolkozni. Ő eddig ezt a mesterséget egyáltalában nem gyakorolta. Mind gyakrabban jutott az eszébe Gazsi és Bódi. A viláért sem irigyelte őket, de elgondolta magában, hogy Bódi műhelyt fog nyitni s abban ő lesz az úr; tartani fog segédek és inasokat, épít magának házat, lesz belőle háziúr. Aztán megházasodik, lesz szép otthona, öröm lesz az élete, nem parancsol neki senki... Ez bizony jó sors lesz!... Hát Gazsi? Pingál egy világhírű képet, azt elhozzák Magyarországra, megnézi millió ember, ha mindenik csak tíz krajcárt fizet, azért hogy megnézheti, mi tenger pénz az!... Ő is épít magának tornyos házat, fenn lesz a műterme. Csupa drága szőnyeg benne, drága képek a falon; tart inast, hintón jár, megsüvegelik a nagy urak is... Bizony, az ő sorsa is nagyon jó lesz.

Igy is kell annak lennie, mind a ketten megérdemlik. Talán még többet is megérdemelnének, mert hogy tudtak dolgozni s mindig csak a mesterségük mellett maradtak.

Ezek után a maga életére gondolt vissza. Mit csinált ő eddig? Cserélgette a kenyérszerzésnek az eszközét s gyakran úgy járt, hogy akarva nem akarva: cseberből vederbe jutott. Folytathatta volna az apja mesterségét, de ő ahelyett az agyagból csupa merő haszontalan dolgokat gyúrt. Beállott szobafestőnek. Az igaz, hogy rosszul választotta meg a mesterét, de elmehetett volna máshoz is. A sors úgy akarta, hogy belebotoljon a hegyesszakállú taliánba, aki megkóstoltatta vele a vándoréletnek gyönyörűségét s ő volt az, aki a cimborákat folyton bízta, hogy menjenek föl Budapestre... No hát, valami jót mégis tett életében! Ki tudja, lett volna-e Gazsiból híres ember, ha ő nem rágja folyton a fülüket?

Ez a tudat kimondhatatlanul jól esett Menyusnak, bár az ő tarka-barka sorsának szerencsésebb fordulatra ennek a dolognak nem volt semmi befolyása.

A kenyerespajtások idegen országban dolgoznak, tanulnak, ő pedig idehaza nyomorog. A fényes álmok szertefoszlottak, mint holmi színes szappanbuborék, a színész-dicsőségből pedig nem lett semmi, mert a társulat szétment.

Menyus ott ragadt egy kis vendéglőben, hol már két hét óta jóreménység fejében adtak neki enni. A jóreménység abból tellett, hogy a színész úr pénzhez jut s megfizeti az adósságát.

Menyusnak egész nap nem lévén dolga, ott ült a vendéglős ágya mellett, aki nagyon beteg volt. Beszélgetett a szegénnyel, hogy a hosszú-hosszú nap elteljék.

A vendéglősnének a konyhában sok dolga volt, az egyetlen pincér pedig nagyon szerette a bort, a sört s estefelé már nem lehetett hasznát venni, mert ittas volt.

A vendéglősné nem győzte eléggé bámulni Menyusnak jó szívét s nem győzte szidni a korhely pincért, aki miatt neki napról-napra nagy a vesztesége.

Menyus ezt a sok siránkozást, panaszt végre megsokallta s így szólott egy napon a vendéglősnéhez:

- Asszonyság, én nem voltam még pincér, de ezen az egy foglalkozáson kívül talán minden voltam már. Látom, hogy nem boszorkánymesterség. Hátha megtanulnám? Aztán adósa is vagyok.

- Jaj, szívem Fazekas úr, azt ne is emlegesse!... Annyi jóval van szegény uram iránt, hogy le sem mernék számolni, mert attól félek, én maradnék adósa.

- Annál jobb - vélekedék Menyus. - Akkor elmondhatom azt, amit kigondoltam: kergesse el az asszonyság azt a Flórián pincért...

- És aztán?

- Leszek én a pincér. Nem vagyok részeges, soha egy krajcárra sem tettem rá a kezemet, ami nem volt az enyém. Próbáljuk meg egy hónapig. Ha nem lesz belőlem hasznavehető pincér, engem is elcsaphat. Egy hónap alatt leszolgálok az adósságomat. Akkor én elindulok ki a nagyvilágba, hogy fölkeressem az én kenyerespajtásaimat, akik még az utolsó szál ingüket is elküldenék nekem, ha megtudnák, hogy maguknál zálogban vagyok...

- Oh, Fazekas úr, már hogy beszélhet ilyent!

- Csak azt mondom, amit érzek.

A vendéglősné szívesen fogadta az ajánlatot. Elmondotta urának s a nagybeteg hálásan szorongatta Menyusnak a kezét:

- Az Isten ezért a cselekedeteért meg fogja áldani, uram!

Igy történt, hogy a haszontalan pincérnek a vendéglősné másnap kiadta az utat. Ez a jeles úr nagy lármát csapott. Mindenért a borotvált képű színészt okolta. De bezzeg, mikor Menyus odaállott elébe, hogy a szeme közé nézzen amúgy magyarosan, elment minden kedve a szemrehányástól.

Fölszedte a sátorfáját s ott hagyta a városkát.

Menyusból így lett pincér. Nem hiába volt ezermesternél inas, nem hiába próbált maga is mindenféle mesterséget, mert egy hét múlva keresve sem lehetett volna ügyesebb, szolgálatra-készebb, frissebb és ami fődolog: becsületesebb pincért találni:

A próbaidő eltelt s Menyus megkérdezte a vendéglősnétől, hogy meg van-e vele elégedve?

- Jaj, lelkem, hogyan volnék megelégedve?... Most már csak arra kérem, hogy el se menjen, itt ne találjon hagyni valahogy, mert nem tudom, mit csinálok az üzlettel maga nélkül.

- Itt maradok, míg az ura meg nem gyógyul - ígérte a becsületes Menyus, aki most az egyszer nem unt rá az új foglalkozására.

Mikor ezt a határidőt ő maga szabta ki, nem is gondolt arra, hogy milyen nagy határidő lesz az. A szegény vendéglős nem kelt föl soha többé az ágyból. A gyógyíthatatlan betegségnek a halál volt az orvosa, megszabadította nagy szenvedéseitől.

Most meg éppen nem mehetett el, mert a vendéglősné megfogadta volt a haldokló urának, hogy a derék Fazekas urat el nem ereszti a háztól.

Különben Menyus nem is nagyon igyekezett el. Nemcsak pincér volt, hanem valóságos gazda. Ő ment el bort vásárolni a szomszéd községekbe, megbarátkozott a kis város uraival, berendezett a vendéglőben külön kaszinó-helyiséget. Alakított az ifjakkól ifjúsági egyesületet s általános kedveltségnek örvendett.

Csak néha-néha szállotta meg valami nagy-erős vágy, hogy útra keljen, fölkeresse az ő kenyerespajtásait, megossa velük a szegénységet... Ha egy-egy finom rántott csirkét tett eléje a vendéglősné, felsóhajtott:

- Jaj, ha velük megoszthatnám, be jól esnék nekem!

Ezt a vendéglősné hallotta s olyan jól esett neki, mert ebből a felsóhajtásból azt olvasta ki, hogy Fazekas úr igen jó ember. Aki a barátait annyira szereti, az nem lehet rossz ember.

XVI. A másik kettő.

Míg Menyust a sors ide-oda dobálta s végül egy kis városka vendéglőjében előreláthatólag hosszú ideig megragasztotta, Bódi és Gazsi messze idegenben: München városában éltek.

Bódi dolgozott egy nagy lakatos műhelyében, kinek nemcsak közönséges munkái voltak, hanem művészi munkái is. Azokat mind pontos rajzok után kellett készíteni, avagy a lakatossegéd, ha arra való ember volt, kigondolta maga, aztán vasból kikovácsolta.

Igazi faleveleket, füzéreket, csillárokat csinálnak ott vasból s Bódinak is nagy kedve kerekedett az ilyen munkára.

A rajzokat hazavitte, megmutatta az ő művészbarátjának, aki kezdette Bódit rajzra tanítani. Egy kicsit nehézkes volt Bódinak a keze, de azért rájárt a kacsaringós vonalakra. Néha tizenegy-tizenkét óráig is elrajzolgatott. Oly büszke volt, ha Gazsi megdicsérte.

- Ha Menyus látná! - kiáltott fel Bódi önérzetesen. Majd eltűnődve folytatá: - Ki tudja, mi lett abból a fiuból? De én úgy érzem, hogy Menyust nem kell féltenünk.

- Igen jó természete van - jegyzé meg Gazsi; - pompásan tud a körülményekhez alkalmazkodni.

- No már az igaz. Milyen jó volna, ha ő is itt lenne velünk! Van két szobánk, jutna neki is elég hely. Be lehetne őt valamelyik mesterhez juttatni...

Bódi nem is nyugodott addig, míg levelet nem írt Menyusnak. Csakhogy a címmel nagyon meg volt akadva. Hova küldje? Megtalálja-e a levél? A budapesti címet írta rá. A levél két hónapi ide-oda hányódás után visszakerült Münchenbe.

A két kenyerespajtásnak le kellett tehát arról a reménységről mondaniok, hogy Menyust a maguk körében lássák.

Gazsi a mesteriskolába járt. A világ minden tájékáról voltak ott művésznövendékek, köztük olyanok, akik csak nagynehezen tudtak megélni, mert tanulni is, kenyeret is szerezni nem tartozik a könnyű dolgok közé. Meg voltak olyanok, akik nagyon keveset tanultak, még kevesebbet dolgoztak, de annál vígabban éltek. Gazsi ezek közül egyikhez sem tartozott. A mindennapi kenyere megvolt s minthogy Bódival együtt vett lakást, együtt ebédel, vacsorált: meg lehetős olcsón éltek, multságokra meg nem vágyakoztak.

Ők keresztülmentek már jó korán az életnek iskoláján s megtanulták azt, hogy ami kevés öröm van az életben, ugyancsak meg kell becsülni.

Gazsit a művésztársak éppen szerénysége miatt szerették meg nagyon. El is látogattak hozzá. Így ismerkedtek meg Bódival is, a lakatoslegénnyel.

Mert azt a viláért se higgye senki, hogy Gazsi szégyenkezett az ő egyszerű barátja miatt. Sőt ellenkezőleg, Bódi barátsága volt az ő büszkesége.

A hazától távol minden ember örvend, ha olyan embert talál, aki vele egyazon nyelven beszél. Milyen örömmel szorít kezét vele, édes testvérének tekinti, megbecsüli. Bódinak is mind jó barátai lettek a magyar művésznövendékek, s ha össze-összegyűltek, órák hosszat elbeszélgettek arról a hazáról, mely a Kárpátok ölelő karjai között van s melyről a nagyvilág olyan keveset tud...

Gazsi egy nagy képen dolgozott.

Mielőtt hozzákezdett volna, sokat törte rajta a fejét. Eljárt a könyvtárakba, egy csomó könyvet összeolvasott, aztán az utcán, a vendéglőben nézte az embereket, megfigyelte az arcukat. Csinált egy rakás vázlatot s több hónapi töprengés után fogott csak hozzá.

Míg dolgozott, Bódi sohasem ment be a szobájába, nem zavarta őt. Csak ránézett ebéd közben az arcára s mondta:

- Ugy-e, a képre gondolsz, Gazsi?

- Mindig arra, barátom. Nem furcsa ez?

- Miért volna furcsa? Lásd, én csak közönséges lakatos vagyok, mégis sokszor motoszkál a fejemben egy és más, amin a műhelyben dolgozom.

- Tudod, szeretnék valami szépet csinálni, hogy becsületére váljon a magyar névnek.

Ezen aztán mind a ketten nagyon fölmelegedtek. Szívükben buzgott a hazának szeretete.

Jó félesztendő kellett hozzá, míg a kép egészen elkészült. Akkor aztán megmutatta barátjának.

A kép olyan gyönyörű volt, hogy Bódi nem győzte eléggé nézni. A falusi templomot ábrázolta, amint a gyermekek énekelnek s az oltár zsámolyán térdepelt egy halvány arcú anya, mellette egy kis beteg gyermek.

A képről pedig le lehetett olvasni, hogy az édesanya az ő kis fiáért imádkozik; csupa áhitat, melegség, igazság volt a festményben.

Bódinak egyszerre csak megtelt a két szeme könnyel:

- Gazsi, ez az imádkozó asszony a te édesanyád, úgy-e?

- Az. Az én édesanyám!

- Ez a fiucska pedig te vagy?

- Én vagyok.

- No lásd, hogy megismertem! És meg fogja mindenki ismerni, akinek szíve van.

Bódi nem volt nagytudományú ember s mégis azt mondta, amit a híres tudós emberek mondtak, mikor a kiállításon meglátták a Gazsi művét. A fiatal magyar festőnek a nevét hirtelen szárnyára kapta a hír s most már nemcsak a hazájában, hanem idegen országokban is nagy jövőt jósoltak neki.

A magyar festőművészek fényes lakomát rendeztek a Gazsi tiszteletére. Bódit is meghívták, hogy örvendjen együtt velük. Eljöttek híres, nevezetes német festőművészek is, akik a nagytehetségű ifjút igaz érdeme szerint tudták méltányolni.

Bódi mind azt hajtogatta:

- Beh kár, hogy nincs itt Menyus! A jó fiu bizonyval kiugrana a bőréből örömeiben...

A második évben még nagyobb városba mentek: Párizsba:

Gazsi megtanult franciául, Bódi nem tartotta ezt föltétlenül szükségesnek. Gondolta magában, ha Münchenben rá tudott ragadni annyi német szó, amennyiből megélhetett, ráragad majd Párizsban is a francia szó. Van két munkás keze, ezek majd beszélnek helyette.

No hát beszéltek is.

A nagy műhelyben, ahol munkát keresett, nyomban fölveték s néhány hónap múlva már igen szép fizetést adtak neki. Gazsi Párizsban is szorgalmasan dolgozott s híre a művészek világában már megelőzte őt.

Szép, kényelmes lakásuk volt, mellette Gazsinak a műterme. Ámde bármilyen jól folyt is a soruk, mindgyakrabban gondoltak haza. Bódi szorgalmasan irogatott az édesapjának, pénzt is küldött neki a keresményéből.

Az apja válaszolt neki, jó öreges, vaskos betűkkel írta:

»Nagyon örvendez az én szívem, édes Bódim, hogy Isten jóvoltából emberré lettél abban a mennykő nagy városban, de ott ne maradj, lelkem. Gyere haza, mert az édesanyád sokat epedezik utánad sűrű könnyhullatásokkal, de még én is.«

Ez a levél nagyon szívére szólott Bódinak.

- Immár hazanézek, Gazsi - mondta barátjának.

- Én is veled megyek, Bódi! - válaszolá Gazsi.

- Hogy kitaláltad a gondolatomat! Nem mertem mondani, mert attól félek, hogy neked oda-haza nem lesz olyan jó dolgod, mint itt van.

- Nem félek én attól, barátom. Míg kezemnek az ecset engedelmeskedik, valahogy megélek. Te eljöttél velem a baráti szeretet sugallatára ebbe a messze idegen városba, én pedig hazakísérlek téged, bár jól tudom, hogy nem vár ott senki...

- Hogy senki sem vár?... Ne beszélj te ilyent! - méltatlankodott Bódi. - Hogyne várnának? Vár téged az egész magyar nemzet és vár téged a mi közös kenyerespajtásunk: Fazekas Menyus...

- A bizony igaz!... Vajjon mi lett szegény fiuból?

A két kenyerespajtás közös megegyezéssel elhatározta, hogy ott hagyja a nagy és cifra világvárost. Hol bokrosabb a dicsőség fája, honnan a dicsőség vakítóbban szokta szétszórni a sugarait a világ minden részébe, ahol azonban a magyar ember mégis csak idegen marad még akkor is, ha száz esztendeig szívja a francia világváros levegőjét.

Mire pedig Budapestre visszaérkeztek, a harmadik kenyerespajtás éppen nagy dolgon törte a fejét, amit én az utolsó fejezetben nyomban tudtára fogok adni az én olvasóimnak.

XVII. Lakodalom a nagyvendéglőben.

A Menyus tarka-barka történetét ott hagytuk el, hogy kezébe vette az özvegyasszony ügyét-baját s fáradhatatlanul dolgozott. Tetszett neki a foglalkozás, s amit eddig sohasem tapasztalt, nem is támadt vágya, hogy fölcserélje más foglalkozással.

A hetek, hónapok csak úgy repültek. Aki örömmel dolgozik és látja munkájának eredményét: szóval, aki meg van a sorsával elégedve, repülő madárnak nézi a napot... alig hogy feltűnt, már tova is repült.

A vendéglő nagyterme mindig tele volt vendéggel s már Menyus nem győzte egyedül; egy pincérfiut állított be maga mellé. Gondolta magában, ezt be fogja tanítani s ő... ő majd...

Csak eddig jutott a tervezgetésben, mert az egyszer nem akadt semmiféle terve.

Esténként összeszámálta a napi bevételt, nem hiányzott abból soha egy árva krajcár sem. Odaadta a vendéglősnének.

- Egyet se számláljon, Fazekas úr - mondta az asszony, - akár behunyt szemmel is átvenném.

A második esztendő végén úgy érezte Menyus, hogy őt már kötéllel sem lehetne elverni attól a háztól, úgy odaszokott. Hogy aztán eszébe se jusson elmenni, hát... elvette a vendéglősnét feleségül.

Valahogy úgy történt a dolog, hogy a Menyus jó szíve, szorgalma és becsületessége igen drága kincsnek tetszett s hiába akarták mások megkérni az asszony kezét, ő bizony csak Menyus felesége akart lenni.

Ezt ők ketten szépen elvégezték egymás között. Igaz szívből szerették, becsülték egymást s a boldog házassághoz tudvalevőleg csak ez kell.

Menyus ebből az alkalomból két levelet írt. Az egyik levél szólott az ő édesapjának.

Rövid volt az írás, de ki volt bélelve egynéhány bankóval. Bankóval azért bélelte ki Menyus, mert az öregeknek útiköltséget küldött. Megírta, hogy Isten rendeléséből meg fog házasodni s nagyon szeretné, ha az ő áldott jó szülei is eljönnének, hogy lássák: mekkora nagy, igaz boldogságot adott az ő »csavargó« gyermeküknek a jó Isten.

A másik levél pedig Gazsiéknak szólott. Most már tudta Menyus, hogy hova küldje, mert az egyik képesújságban megjelent a Gazsi arcképe s az is meg volt írva hogy ezentúl Gazsi állandóan Budapesten fog tartózkodni. Azt pedig Menyus szentül tudta, hogy ha Gazsi Budapesten van, akkor Bódi is ott lesz, mert ők egymástól nem válhatnak el.

Igy ismerte a harmadik kenyerespajtás a másik kettőt. Igaza volt, mert Bódi is a fővárosban lakott. Csakhogy most már nem egyszerű lakatoslegény, hanem munkavezető volt az államasutak gépgyárában, Gazsi pedig egyre-másra festette a szebbnél szebb képeket.

A két kenyerespajtás csaknem sóbálvánnyá meredt, mikor Menyusnak a levelét olvasták. Nem akarták eleinte hinni. Azt képzelték, hogy Menyus tréfát űz velük. No de könnyen meggyőződhetek felőle. Csak vasútra kellett ülniök s az elröpítette őket három és fél óra alatt abba a városkába, ahol Menyusból vendéglőtulajdonos lesz.

Édes jó Istenem, milyen képtelen nagy öröm is volt az, midőn az állomásnál megpillantották Menyust, aki türelmetlenül várta a vonat megérkezését. Hogy ölelték, hogy csókolták, hogy ostromolták a különféle kérdésekkel! Menyus megint a régi, kedves, beszédes cimborává lett.

Elmesélte három esztendőnek a történetét. Nem cifrázta, nem leplezte a sok nyomoruságot, melyen keresztülment, ámde ragyogó arca elárulta, hogy most már vége minden nyomoruságnak és vége minden bolondságnak.

A vendéglő ki volt meszelve, a főajtó felett virágfüzér. A legszebb vendégszoba várta a két kenyerespajtást, akik nem sokat cerimóniáztak, hanem megölelték és megcsókolták azt a derék fiatal asszonyt, akinek nemcsak szíve, hanem esze is volt s azért választotta hitestársul a derék Menyust.

Bódi bevallotta, hogy hármuk közül legkevesebb bizalma mindig a Menyus jövőjében volt, s íme, hogy lefőzte őket!

Menyus szokatlan komolysággal így szólott:

- Tudjátok fiuk, ezt is nektek köszönhetem. A ti példátokon kezdtem először eltűnődni s vettem észre, hogy kergetni a szerencsét, utánaszaladni: nagy oktalanság. Akiben nincs kitartás, abból nem lesz semmi. Itt ragadtam ebben a hajlékban. Az álmokat és terveket, mint haszontalan s színes pillangókat, elkergettem magamtól; s a jó Isten megadta a legnagyobb boldogságot: a megelégedést.

Ezt mondta az egykor bolondos Menyus és az asszony, aki szeretettel hallgatta, fehér köténye csücskével törülgette a szemét.

* * *

Eddig van a három kenyerespajtásnak a története. Egyikből lett országos híró festőművész, a másikkól idővel jó módú lakatosmester, a harmadikból vendéglős.

Elindultak hazulról egy-egy zsákkal a hátukon, sok szép reménységgel a szívében; a zsák hamar kiürült, de a szívük nem s ez volt a szerencséjük.

Azokat a szép képeket, melyeket Gazsi festett, ezer meg ezer példányban sokszorosították s az országba széthordták. Menyus mindenikből vett egyet s az ő vendéglőjének minden szobájában a Gazsi képei lógnak.

A vendégek nézik... nézik, dicsérik s a fiatal vendéglős boldogan és büszkén mondja:

- Gazsi pingálta az eredetijét... Gazsi, *az én kenyerespajtásom!*